

Torsdagen den 15 maj

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollen för den 6 innevarande månad.

§ 2 Om åtgärder för att bistå svenska medborgare i Cambodjas huvudstad

Herr utrikesministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Hernelius* (m) den 29 april anmälda fråga, nr 181, och anförde:

Herr talman! Herr *Hernelius* har bett mig redogöra för vilka åtgärder som vidtagits i syfte att få kännedom om förhållandena i Cambodjas huvudstad och om möjligheterna att bistå de där inneslutna svenskarna.

Vid månadsskiftet februari–mars instruerades ambassaden i Bangkok och honorärkonsulatet i Phnom Penh att undersöka förhållandena för de svenskar som vid denna tidpunkt befann sig i landet. Härvid framkom att samtliga åtta svenska medborgare i Cambodja redan hade sin evakuering säkrad genom sina respektive arbetsgivare.

I början av mars underrättades GRUNK:s representant i Stockholm vid besök på utrikesdepartementet om att ett antal svenska medborgare fanns i de då av Lon Nol-regimen kontrollerade områdena. GRUNK:s representant sade sig vid detta tillfälle kunna lämna en "formell garanti" att svenska medborgares säkerhet icke skulle komma att äventyras efter det att Lon Nol-regimen störtats.

I mitten av mars vidtogs ytterligare åtgärder för att säkra evakueringsmöjligheter för svenska medborgare från Phnom Penh. Härvid utverkades löfte från det franska utrikesdepartementet om att kvarvarande svenskar skulle få medfölja de franska evakueringsplanen från den cambodjanska huvudstaden.

När Phnom Penh intogs av FUNK-styrkorna den 16 april befann sig fem svenskar i staden. De hade samtliga själva valt att stanna kvar i staden och uppehöll sig tillsammans med andra utlänningar på den förutvarande franska ambassaden fram till dess att evakueringen därifrån påbörjades den 29 april.

Efter intagandet av Phnom Penh den 16 april bröts alla direkta förbindelser mellan Cambodja och omvärlden. Under hela tiden sökte emellertid utrikesdepartementet hålla sig orienterat om läget i Phnom Penh och om de kvarvarande svenskarnas situation. Detta skedde genom kontakter med det franska utrikesministeriet, med GRUNK:s representant i Paris, med GRUNK-ambassaden i Hanoi samt med GRUNK:s företrädare i Peking. Därvid anmodades de cambodjanska myndigheterna vid upprepade tillfällen – senast samma dag som evakueringen påbörjades

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om åtgärder för att
bistå svenska
medborgare i
Cambodjas
huvudstad*

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om åtgärder för att
bistå svenska
medborgare i
Cambodjas
huvudstad*

– att bevilja omedelbart evakueringsstillstånd.

När beskedet om evakueringen kom sändes en tjänsteman vid ambassaden i Bangkok till den thailändsk-cambodjanska gränsen för att där möta de evakuerade svenskarna.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Till herr utrikesministern vill jag framföra mitt tack för svaret och samtidigt uttrycka min tillfredsställelse över de åtgärder som regeringen vidtagit under den period det här är fråga om, då tystnaden var total från Cambodja och dess huvudstad.

Samtidigt som dessa svenska medborgare kom tillbaka jämte många andra blottades också en del av händelseutvecklingen i Cambodja. Det framkom därvid att tätorterna hade tömts, att miljoner människor hade drivits ut i bushen och på risfälten med kort varsel, att sjukhusen hade evakuerats utan hänsyn till patienternas hälsotillstånd eller om de kunde klara sig, att Röda korsets personal hade försvunnit och Röda korsets tillgångar hade omhändertagits av regimen. Det är händelser som en svensk journalist har karakteriserat såsom utan motstycke i revolutionernas historia under modern tid.

Detta måste naturligtvis ställa det svenska utrikesdepartementet inför stora problem. Att upprätthålla en biståndsverksamhet i samarbete med en regim som far fram på detta sätt är givetvis i och för sig mycket motbjudande. Samtidigt måste man dock försöka nå de lidande människorna, och det kan knappast ske utan någon kontakt med denna regim trots dess framfart.

Jag utgår från att herr utrikesministern delar min bedömning av de för mänskligheten djupt nedslående händelserna i Cambodja.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Det långa inbördeskriget i Cambodja, som så dramatiskt skärptes genom USA:s stöd till Lon Nol-regimen, har ju skapat en alldeles säregen och mycket svår situation i Cambodja. De uppgifter som har nått oss sedan kriget tagit slut ger en skrämmande bild, och vi känner naturligtvis alla djup oro för vad som händer i det nu från yttrevärlden helt isolerade Cambodja. Vi kan väl inte göra något annat än att vädja till de nya makthavarna att låta internationella organisationer få möjligheten att undersöka hjälpbehoven och tillståndet bland de miljoner tvångsförflyttade i Cambodja.

Svensk opinion ställer sig oförstående till den typ av massiva folkomflyttningar som har inrapporterats och som är bekräftade. De strider mot grundläggande humanitära principer och mänskliga rättigheter.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag är tacksam för utrikesministerns deklaration, och jag vill gärna ta fasta på hans uttalande att våra kontakter avseende hjälpbehovet i Cambodja bör ske genom de internationella organisationerna, om och i den mån dessa tillåts att åter verka i Cambodja.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om den svenska hjälpen till Indokinas återuppbyggnad

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Werners* i Tyresö (vpk) och fru *Dahls* (s) den 30 april anmälda frågor, nr 183 resp. 184, dels herr *Korpås* (c) den 2 maj anmälda fråga, nr 185, och anförde:

Herr talman! Herr *Werner* i Tyresö har frågat mig huruvida den svenska regeringen avser att ge särskilt återuppbyggnadsstöd till det befriade Syd-vietnam.

Fru Dahl har frågat mig om regeringens planer för omfattande biståndsinsatser till Republiken Sydvietnam samt vilka initiativ till internationella biståndsinsatser som kan förväntas från den svenska regeringen.

Herr *Korpås* har bett mig lämna en redogörelse för hur den svenska hjälpen till Indokinas återuppbyggnad är planerad på kortare och på något längre sikt. Jag avser att besvara frågorna i ett sammanhang.

När det äntligen blivit fred i Indokina skall Sverige naturligtvis fullfölja den politik som vi har fört under krigsåren. Ökade resurser bör nu ställas till förfogande för att lindra nöden och stödja återuppbyggnaden i de krigshärjade länderna.

Med Demokratiska republiken Vietnam (DRV) har Sverige ett långsiktigt utvecklingssamarbete som fullföljs enligt de planer som redovisats för riksdagen. För budgetåret 1975/76 har riksdagen anvisat ett belopp på 225 milj. kr. för ändamålet.

Med Laos har samarbete nu inletts. Mot bakgrund av våra erfarenheter av detta samarbete till förmån för flyktingrepatieringen i landet kommer regeringen att pröva den framtida omfattningen och inriktningen av biståndet. Det bistånd som innevarande budgetår beslutats för PRR, Sydvietnam, uppgår till 30 milj. kr. För budgetåret 1975/76 har anslagits 50 milj. kr. I dagens läge bedömer jag dessa resurser som otillräckliga för vårt samarbete under budgetåret 1975/76. Ytterligare medel ur katastrofreserven bör därför tas i anspråk för insatser i Sydvietnam. Så snart det visar sig lämpligt för de sydvietnamesiska myndigheterna är vi beredda att inleda diskussioner härom. Som jag anmälde i budgetpropositionen i frågan om stödet till PRR kommer biståndet till Sydvietnam så långt som möjligt att utformas som ett långsiktigt samarbete. Också med den cambodjanska enhetsregeringen är vi beredda att snabbt inleda konkreta diskussioner om humanitärt bistånd.

Vad avser svenska initiativ till internationella biståndsinsatser i Sydvietnam och Cambodja finner jag det angeläget framhålla att sådana initiativ måste utgå från de berörda regeringarnas inställning i frågan. Sverige har i samförstånd med dessa regeringar sedan lång tid verkat för att de internationella organisationernas bistånd skulle utgå även till de tidigare av befrielseörelserna kontrollerade områdena av Sydvietnam och Cambodja. FN:s barnfond UNICEF och FN:s flyktingkommissarie UNHCR är redan engagerade i program för länderna i fråga. Dessa pro-

*Om den svenska
hjälpen till Indoki-
nas återuppbyggnad*

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om den svenska
hjälpen till Indoki-
nas återuppbyggnad*

gram erhåller svenskt stöd. Under den närmaste framtiden är det främst dessa organisationer som kommer att kunna utnyttjas för internationella hjälpinsatser i området. I den utsträckning de ansvariga regeringarna önskar utökade insatser från mellanstatliga eller andra internationella organisationer är Sverige berett att aktivt verka därför.

De svenska extra insatserna i Indokina som blir aktuella under budgetåret 1975/76 kommer att kunna finansieras med medel ur katastrofreserven. Denna uppgår till ca 220 milj. kr. Jag räknar med att en betydande del av dessa resurser skall tas i anspråk för insatser i Indokina.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag tackar biståndsministern för hennes svar på min fråga, som jag uppfattar som mycket positivt. Hon säger klart ut att det bistånd som har beslutats för innevarande budgetår i dagens läge är otillräckligt. Hon upprepar i stort sett vad som tidigare har sagts och vad hon redogjorde för i biståndsdebatten den 23 april om det extra katastrofbiståndet till Sydvietnam och Cambodja. Vi har från vårt parti med stor tillfredsställelse hälsat de insatser som regeringen gjort för att bistå Demokratiska republiken Vietnam och PRR-sidan i Sydvietnam. Både det reguljära biståndet och katastrofbiståndet till Indokina – numera även till Laos och Cambodja – har varit helt i linje med de krav som vårt parti ställt sedan många år.

Samtidigt vet vi att en helt ny situation inträdde den 30 april, en vecka efter biståndsdebatten. Vi hade väl alla fruktat ett annat slut med hårda strider om även de största städerna med allt vad det skulle ha inneburit av ytterligare förstörelse och lidanden. Jag tror att när slutet kom överraskade det en hel värld. Samordnade folkresningar i Da Nang, Saigon och andra stora städer i förening med den obrutna kraften hos befrielse rörelsens militära del och den samtidiga totala demoraliseringen inom marionettarmén gjorde att slutet kom mycket plötsligt. De största städerna och deras befolkning räddades undan död och förstörelse.

Detta innebär – och det är i och för sig mycket glädjande – att miljoner hemlösa nu kan återvända till sina hembygder efter ett liv i otrolig slumtillvaro eller i reguljära koncentrationsläger. Det innebär också att mer än 200 000 politiska fångar har blivit fria. De fruktansvärda fångelserna på Poulo Condor och andra öar utanför Sydvietnams sydligaste kust tömdes för första gången på 113 år de närmaste dagarna efter den 30 april, då fångarna gjorde uppror och de hatade vakterna och tortyrexperterna flydde i båtar och nu fyller tätlägren i Californien och på andra håll. Men det innebär också att den revolutionära regeringens administration måste sörja för miljoner hemlösa, sjuka, invalidiserade och föräldralösa. Den måste mycket snabbt söka bygga upp de uttraderade byarna, organisera sjukvård och undervisning och allt annat.

Det är mot den bakgrunden som vi från vänsterpartiet kommunisterna har vädjat och vädjar till den svenska regeringen om ytterligare biståndsinsatser – insatser som är nödvändiga därför att USA under många år har fört ett utrotningskrig mot Vietnams folk.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om den svenska
hjälpen till Indoki-
nas återuppbyggnad*

Fru DAHL (s):

Herr talman! Även jag vill rikta ett varmt tack till biståndsministern för det svar som vi har fått här i dag för att det så klart deklarerar regeringens beredvillighet att lämna ett omfattande stöd och att också redan nu säga ifrån att en betydande del av katastrofreserven för nästa år skall reserveras för biståndsinsatser i Republiken Sydvietnam. Jag tar det som en utfästelse att vi kommer att bistå Republiken Sydvietnam i återuppbyggnaden i den omfattning som detta land självt kommer att begära. Jag har också förståelse för att det självfallet ännu inte går att lämna mera detaljerade upplysningar. På grund av den snabba händelseutvecklingen har det inte varit möjligt att föra regelrätta förhandlingar om ytterligare biståndsinsatser.

Vi känner ju alla situationen – fruktansvärd förödelse efter ett krig som har riktat sig mot själva den mänskliga miljön och människornas möjligheter att överleva. Jag hade själv tillfälle att studera situationen i de befriade områdena i Sydvietnam för drygt ett år sedan och kunde se vilka oändliga problem som den nya administrationen ställs inför. Men jag kunde också se vilken oerhörd förmåga den har att snabbt föra in människorna i en normal tillvaro igen – bygga ut skolväsende, livsmedelsproduktion och hälsovård och få samhället att fungera.

Därför är jag övertygad om att det är riktigt att regeringen nu också säger att detta bistånd såvitt möjligt skall vara långsiktigt. Jag vill göra den kommentaren att det även i detta sammanhang var tur att inte oppositionen fick sin vilja fram vid biståndsbesluten för några veckor sedan, eftersom det skulle ha försvårat en långsiktig gemensam planering med PRR om det framtida biståndet.

Vad sedan gäller internationella insatser delar jag självfallet regeringens uppfattning att vad som skall göras måste utgå från de önskemål om sådana insatser som framförs av de berörda regeringarna. Den synen låg också till grund för min fråga här. Jag är glad över att regeringen ändå utfäster sig att i den mån som sådana önskemål framförs understödja dem och hjälpa till att driva dessa frågor i de internationella organen.

Till slut vill jag säga att när vi under tidigare år från socialdemokratin har framhållit vikten av att stödja Nordvietnam och befrielseörelserna i de övriga länderna i Indokina och har kritiserats för det från andra håll, då har riksdagen ändå uttalat att efter kriget skulle det ges ett omfattande återuppbyggnadsbistånd. Det har nu i viss mån verkat som om man på den borgerliga sidan börjar darra på målet i den frågan. Jag vill uttala den förhoppningen att man ändå från borgerligt håll kommer att vidhålla sina tidigare uttalanden på den här punkten i den situation som vi nu står inför.

Herr KORPÅS (c):

Herr talman! Jag ber också att få tacka fru statsrådet för svaret och det utlovade engagemanget för Indokina. Jag hade självfallet inte väntat något annat.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om den svenska
hjälpen till Indoki-
nas återuppbyggnad*

Men vad jag möjligen hade väntat var ett resonemang om hur man skulle kunna få fram ytterligare medel. Nu talas bara om användningen av katastrofbiståndet. Som vi vet är det ganska begränsat – totalt 220 milj. kr. En dryg del av det skall användas för det här ändamålet, det är självklart, men vi kan ju inte använda allt. Vi har andra katastrofbehov, och riksdagens beslut förra månaden innebar ju också att katastrofpengar skulle användas för att förstärka länderramarna för länder som Bangladesh och Indien.

Att jag har ställt min fråga så att den gäller hela Indokina beror på att jag menar att det här området i så många avseenden har en gemensam bakgrund och gemensamma traditioner, i varje fall sedan kolonialtiden, och det är svårt för oss att ha ett starkt engagemang för *ett* folk eller *en* del av Indokina. Genom att vi har det starka engagemanget i Nordvietnam, som jag noterar, är det också nödvändigt att vi får fram verkligt stora pengar för de andra delarna av Indokina.

Detta var inom parentes sagt också anledningen till att vi på vårt håll vid behandlingen av dessa frågor förra månaden ville ha en något måttligare höjning av anslaget till Nordvietnam, så att skillnaden mellan Nordvietnam och andra delar av Indokina inte skulle vara så markerad.

Hade man, fru statsråd – och jag vill där också rikta mig till fru Dahl – förra månaden infriat riksdagens löfte från 1968 om att redan i år uppnå enprocentsmålet, så skulle vi nu ha förfogat över ytterligare 500 milj. kr. som hade kunnat användas för Indokina. Då hade vi haft pengar att verkligen sätta in, så att det hade blivit ett stöd.

Det är angeläget att det kommer till stånd ett långsiktigt samarbete framöver. Men jag tror att vi nu i första hand måste se till att vi går in och hjälper länderna när det gäller deras akuta behov, och för det behöver vi stora pengar. Jag har en rapport om förhållandena i Quang-Tri-provinsen, som har skadats särskilt mycket och där PRR har haft sin bas. I den rapporten sägs att återställandet av marken i odlingsbart skick i denna fordom så bördiga jordbruksprovins är en uppgift av sådan storleksordning att det knappast i dag kan bedömas hur lång tid det kommer att ta.

Det är insatser av det slaget som vi måste gå in för, och jag vädjar till statsrådet att inte i första omgången satsa på mera begränsade projekt som hindrar oss att använda pengar för akut katastrofbistånd.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Jag vill hänvisa till vad jag tidigare svarat på frågor när det gäller insatser i Indokina och som även finns klart noterat i budgetpropositionen, nämligen att utöver de ca 220 milj. kr. som finns i katastroffonden är 110 milj. kr. beräknade att avsättas till nya fonder inom FN. Där säger man att man vet inte hur det går med dessa fonder, och vi har alltså möjlighet att om fonderna inte kommer till stånd ta pengarna i anspråk för katastrofändamål.

Sedan kan jag i detta sammanhang meddela, när det gäller vad som

har hänt med anledning av generalsekreterarens vädjan om bidrag på 100 miljoner dollar till Indokina, att denna vädjan hittills hörsammats av 15 länder. Det har sammanlagt kommit in 22 miljoner dollar – det gäller FN:s insatser i Sydvietnam och Cambodja. Bland bidragsgivarna återfinns Sverige, Norge, Finland, Västtyskland, Holland, Canada, Nya Zeeland och Australien. Den appell som har gått ut från Internationella Röda korset om 35 miljoner dollar har hittills gett 18 miljoner dollar, och givarna här är i stort sett desamma som stöder FN:s barnfond och flyktingkommissarien.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag vill bara med anledning av vad herr Korpås sade göra ett par kommentarer.

Först och främst kan jag inte påminna mig att de oppositionspartier som krävde ytterligare 500 miljoner till detta krav hade kopplat något förslag om att ta tillbaka yrkandena om en minskning av biståndet till exempelvis Demokratiska republiken Vietnam. Men det är möjligt att jag missminner mig på den punkten. Skulle det vara så att jag har fel är naturligtvis herr Korpås kommentar logisk men inte annars.

I övrigt vill jag säga att det finns ingen motsättning mellan kravet på omedelbara åtgärder och långsiktigt bistånd när det gäller de här nu befriade länderna, eftersom de – till skillnad mot vad fallet är på många andra håll, där katastrofhjälpn är mycket illa organiserad och ofta inte fungerar effektivt – är inriktade på att så snabbt som möjligt just återställa marken i odlingsbart skick, att få fram nya skördar, att få människor permanent bosatta i områdena igen och sysselsatta i nyttigt arbete samt att organisera skolor och sjukhus.

Det var just Quang-Tri-provinsen som jag besökte tillsammans med bl. a. en partivän till Sture Korpås. Vi hade där möjlighet att studera det arbete som bedrevs och blev gripna och imponerade utan gräns över den förmåga PRR hade att på ett så effektivt och snabbt sätt återföra människorna till en livsföring som kan betecknas som människovärdig och som också skapar möjligheter att vidareutveckla landet.

Herr KORPÅS (c):

Herr talman! Först några ord till fru Dahl angående vårt förslag om en något mindre höjning för Nordvietnam än vad regeringen har föreslagit.

Vi skrev att vi räknade med att det skulle kunna utgå pengar ur dessa extra 500 milj. kr. också till Nordvietnam, och därmed skulle vårt förslag i realiteten innebära ett större stöd till Nordvietnam än regeringens. Och i det sammanhanget vill jag fråga fru statsrådet Sigurdson: Har det inte inom regeringen övervägts att skaffa fram nya pengar för detta stöd? Vi är väl ändå medvetna om att utvecklingen i Indokina har gått fortare än som kunde förutses när budgetpropositionen skrevs, och jag tror att man skulle vinna gehör för en extra insats.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om den svenska
hjälpen till Indoki-
nas återuppbyggnad*

Jag menar att det skall till stora insatser för i första hand Sydvietnam och Cambodja. Om vi lämnar 225 miljoner till Nordvietnam, så borde det inte vara mindre till Sydvietnam, och det borde inte vara så mycket mindre till Cambodja. Men för det behöver vi extra pengar, och jag vill vädja till regeringen att ändå överväga den möjligheten.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Det nya budgetåret börjar ju den 1 juli, och det är alltså inte så lång tid dit. Vi står i regelbunden kontakt med PRR-representationen i Stockholm, och vi har också tidigare planerat kontakter med representanter för Cambodja, men av naturliga skäl har vi inte kunnat ha sådana kontakter under den senaste tiden. Jag tror inte att det föreligger något omedelbart behov av mera pengar, och som jag sagt i dessa sammanhang tidigare kan vi mycket väl planera insatser som vi betalar efter den 1 juli.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Från mina och från mitt partis synpunkter är det glädjande att det nu förefaller råda enighet om att det för samtliga länder i Indokina måste göras biståndsinsatser av ungefär den storleksordning som vi nu ger till Nordvietnam. Men jag kan bara inte underlåta att säga, att jag tycker inte det är riktigt snyggt att i denna debatt så att säga spela ut dessa länder mot varandra på det sätt som skett – tidigare mer än i dag – och som skedde inte minst under biståndsbudgetens behandling här i riksdagen under våren. Det finns ingen anledning att säga att vi bör minska biståndet till Nordvietnam för att få råd till bistånd till Sydvietnam, Laos eller Cambodja, lika litet som det finns anledning säga, att när vi nu skall bygga ut barnomsorgen här i landet måste de pengarna nödvändigtvis tas ifrån anslagen för andra sociala ändamål. Jag finner det agerandet oroande, och jag hoppas att man inte kommer att fortsätta med det från den borgerliga sidan.

Herr KORPÅS (c):

Herr talman! Jag kan inte inse att det är något negativt i att man säger att vårt bistånd till Sydvietnam bör vara av samma omfattning som vårt bistånd till Nordvietnam.

Med anledning av vad fru statsrådet sade om Cambodja vill jag ytterligare säga att jag inser att det just nu är svårigheter där, men jag utgår ifrån att vi mycket snart får behovet av hjälp dokumenterat och en möjlighet att komma in. I det sammanhanget vill jag understryka att vi när det gäller detta kortsiktiga, angelägna bistånd inte får anlägga moraliska aspekter på vad regeringarna har för sig. Det är en sak att beakta om det blir fråga om långsiktigt bistånd, men nu gäller det folken i dessa länder.

§ 4 Om åtgärder mot minskad läkarvårdskapacitet i Malmö

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om åtgärder mot
minskad
läkarvårdskapacitet
i Malmö*

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Wachtmeisters* i Staffanstorp (m) den 6 maj anmälda fråga, nr 187, och anförde:

Herr talman! Herr *Wachtmeister* i Staffanstorp har frågat mig vilka åtgärder som bör vidtas för att kompensera det bortfall av läkarvårdskapacitet som uppstått i Malmö. Enligt herr *Wachtmeister* har fem privatpraktiserande läkare i Malmö inskränkt sin verksamhet till förmiddagsjour för akutfall med hänsyn till bestämmelsen i läkarvårdstaxan att läkarvård ersättning ges för högst 3 000 besök under ett kalenderhalvår.

Jag vill erinra om det svar som jag lämnade i riksdagen den 21 februari i år på en liknande fråga. Som jag då framhöll är arvoden i läkarvårdstaxan beräknade med utgångspunkt i att en privatpraktiserande läkare i genomsnitt har 4 000 patientbesök per år eller 2 000 besök per halvår. Begränsningen av antalet läkarvård ersättningar till högst 3 000 per kalenderhalvår har tillkommit för att läkare med betydligt fler besök än genomsnittet inte skulle få oskäligt ökade arvodesinkomster genom läkarvårdsreformen. Om begränsningsregeln hade medgett ett större antal läkarvård ersättningar hade taxans arvoden fastställts till lägre belopp.

Begränsningsregeln gäller bara läkarvård ersättningen. Den del av arvodet som utgör patientavgift har alltså läkaren rätt att få ut även om han skulle överskrida gränsen 3 000 besök. Patientavgiften är f. n. i allmänhet 20 kr. men för läkare vid grupp mottagning 30 kr. Begränsningsregeln har också kommit till för att främja kvaliteten i vården. Läkaren skall kunna anslå tillräckligt med tid för varje besök. En omsorgsfull läkarvård och information till patienten sätter en gräns för det lämpliga antalet besök som en läkare kan svara för.

De åtgärder som bör vidtas är enligt min mening en utbyggnad av den samhälleliga läkarvård som sjukvårdshuvudmännen svarar för och som i olika avseenden är prioriterad.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. Men jag kan inte med bästa vilja i världen känna någon tacksamhet över svarets innehåll.

Jag tycker att detta är ett beklämmande exempel på hur det går när byråkratin lägger sin förlamande hand över sjukvården. Anser verkligen socialministern på fullt allvar att det är viktigare att inte läkarna tjänar för mycket pengar än att patienterna blir hjälpta? Jag ömmar inte alls för läkarna – de klarar sig nog ändå – men jag ömmar för de hundratals patienter som i detta fall står i kö och inte kan få hjälp därför att läkarna inte anser sig kunna fortsätta att ta emot patienter utöver de 3 000 patientbesök de får ersättning för från sjukkassan.

Som bekant är taxan uppdelad i sex olika grupper. Enligt den högsta gruppen får läkarna ersättning från försäkringskassan med flera hundra

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om åtgärder mot
minskad
läkarvårdskapacitet
i Malmö*

kronor, och enligt den lägsta ingen ersättning alls. Det är orimligt att läkarna skulle tvingas utföra behandling för vilken de rätteligen skulle ha ersättning från försäkringskassan med flera hundra kronor och bara få ut patientavgiften. Det skulle betyda att de förlorade på varje patient.

De åtgärder socialministern vill vidta är att bygga ut "den samhälleliga läkarvård som sjukvårdshuvudmännen svarar för och som i olika avseenden är prioriterad". I Malmö handhas ca 50 % av alla besök i öppen vård av privatläkarna. Att tro att samhället skall hinna bygga ut sjukvården så att detta problem kan avhjälpas i en hast är naturligtvis helt orealistiskt. Hade frågan inte varit så allvarlig skulle man ha kunnat travestera uttrycket "medan gräset växer dör kon".

I Malmö har man för att komma till rätta med situationen försökt att i det aktuella läkarhuset sätta in vikarier som inte haft så många besök tidigare under halvåret. Enligt uppgift säger då försäkringskassan i Malmöhus län nej till detta; de får inte arbeta vid den mottagningen, eftersom det är mottagningen som sådan bestämmelsen gäller och inte läkaren. Detta måste uppenbarligen vara fel, eftersom det i propositionen står att patientbesöken skall räknas för varje enskild läkare.

Jag har ytterligare två frågor att ställa till socialministern. Den första är om han anser att det är viktigare att läkaren inte tjänar så mycket pengar än att patienterna blir hjälpta. Den andra frågan är om socialministern vill medverka till att det lämnas dispens, så att de läkarbesök som hänförs till grupp 1, som består av enkla behandlingar, exempelvis att ta bort stygn eller ge en spruta, kan undantas och alltså inte räknas in i de 3 000 patientbesöken per halvår.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag vill understryka att det är patienterna som skall stå i centrum för åtgärderna.

Låt mig påpeka att begränsningsregeln har en kvalitativ aspekt. Den bör ses som ett led i ansträngningarna att höja standarden i den öppna vården. Jag vill nämna att en beräknad arbetstid på 1 600 timmar per år innebär 6 000 besök per år, således begränsningsregelns undre gräns utslagen på hela året, att tidsåtgången per besök i genomsnitt är 16 minuter. I de 1 600 timmarna ingår administrativa uppgifter, intygsskrivning m. m., varför den verkliga tidsinsatsen per besök torde vara ännu kortare än 16 minuter. Jag anser för min del att patienterna bör ha rätt att kräva minst denna tid för sitt läkarbesök och i regel betydligt längre tid. Har herr Wachtmeister någon annan uppfattning?

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Det är givet att det är viktigt att patienterna får en noggrann vård, men det talar inte emot att en läkare skall kunna ta emot fler än 3 000 patienter per halvår. Jag vill fråga socialministern om han kan garantera att offentligt anställda läkare inte tar emot mer än 3 000 patienter per halvår. Jag känner till exempel på att man har gjort det. Bl. a.

*Om åtgärder mot
minskad
läkarvårdskapacitet
i Malmö*

har det talats om att det skall öppnas en ortopedisk klinik med ett patientunderlag på över 7 000 patienter per år.

Vad beträffar läkarnas inkomster skulle jag vilja citera statsrådets partivän fru Nancy Eriksson, som i debatten i riksdagen om den s. k. sjukronan i december 1969 sade: "Jag är alltså inte bekymrad för att läkare inte skall få tillräckligt stora inkomster. Jag unnar dem f. ö. lika stora inkomster som statsråden." – Detta är alltså fru Nancy Erikssons ord och inte mina.

Jag vill upprepa vad jag sade, att jag inte ömmar för läkarna – de klarar sig nog – utan att jag ömmar för de hundratals patienter som står i kö hos läkare och inte kan få någon tid förrän efter den 1 juli, när ett nytt halvår börjar.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! När herr Wachtmeister gör vissa jämförelser mellan läkare anställda i samhällets tjänst, inom landstingen, och privatpraktiserande läkare, vill jag säga att man bör komma ihåg att läkare i allmän tjänst – vid sjukhus etc. och inom den öppna vården – har andra resurser genom att de replierar på den offentliga sjukvårdens mycket omfattande resurser. Man kan därför inte göra sådana generella jämförelser.

Får jag sedan säga att läkarna i Malmö, liksom alla andra privatpraktiserande läkare som är anslutna till försäkringen, redan från början har varit medvetna om den arvodesbegränsning som inträder vid alltför många besök på kort tid. Jag vill upprepa vad jag sade i mitt svar, att taxan är beräknad med hänsyn till att läkarna i genomsnitt har 4 000 patientbesök per år. Vid så många besök som 6 000 har de redan fått alla sina fasta kostnader täckta av arvodesintäkter. För varje ytterligare patient utgår en patientavgift på mellan 20 och 30 kr. Jag vet att Malmö kommun har den högsta läkartätheten i landet, och man fortsätter även där att bygga ut den offentliga vården.

Vi ömmar i hög grad för patienterna, herr Wachtmeister. Denna reform är också särskilt inriktad just på patienterna.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Det gläder mig att höra att socialministern ömmar för patienterna. Då ställer jag naturligtvis nästa fråga: Är inte socialministern beredd att för att hjälpa dessa patienter lämna dispens från de 3 000 besöken i ett akut fall?

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Det väsentliga i dag är att bygga ut den offentliga öppna vården. Den har vi prioriterat i många olika avseenden.

På frågan om vi kan tänkas lämna dispens vill jag säga att jag inte är beredd att svara ja.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om vidgad rätt till
frivillig sjukpen-
ningförsäkring för
hemmafruar*

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Jag beklagar att man skall behöva säga till dessa hundratalats väntande patienter, att de skall få komma till läkaren när den offentliga sektorn har byggt ut läkarvården, då de med en så enkel och praktisk åtgärd som en dispens från socialministerns sida skulle kunna komma till den läkare som de är vana att besöka.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om vidgad rätt till frivillig sjukpenningförsäkring för hemmafruar

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara fru *Fränkels* (fp) den 7 maj anmälda fråga, nr 190, och anförde:

Herr talman! Fru Fränkel har frågat mig om jag vill medverka till att hemmafruar får vidgade möjligheter att höja äldre frivilliga sjukpenningförsäkringar till det nya maximibeloppet.

Enligt bestämmelserna i lagen om allmän försäkring har den som är hemmakeförsäkrad samt vissa studerande möjlighet att genom frivillig försäkring få viss sjukpenning utöver vad som utgår från den obligatoriska sjukförsäkringen. I samband med införandet av höjda och beskattade förmåner från den obligatoriska sjukpenningförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1974 höjdes maximibeloppet för ersättningen från den frivilliga sjukförsäkringen från 15 kr. till 20 kr. per dag. Sjukpenning från den frivilliga försäkringen utgör fortfarande skattefri inkomst.

En översyn av vissa bestämmelser för den frivilliga sjukpenningförsäkringen har nyligen påbörjats inom riks-försäkringsverket. I det sammanhanget kommer också den av fru Fränkel berörda frågan om reglerna för ändring av löpande försäkring att behandlas.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga.

Den förändring av ersättningsbeloppet från den frivilliga sjukförsäkringen som statsrådet talar om i svaret uppfattades ju som en anpassning till det förändrade penningvärdet. Då faller det sig naturligt för dem som redan tidigare har det högsta gällande beloppet för frivillig försäkring att ansöka om att få höja försäkringen till det nya högre beloppet.

Personer som har kontaktat mig har uppgivit att när man lämnar in ansökningarna tillämpas 4 § i kungörelsen om frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa. Där sägs: "Frivillig försäkring må meddelas endast dem som ej fyllt femtiofem år och som har god hälsa." Endast de som inte har haft någon allvarlig eller långvarig sjukdom uppfyller således kravet på god hälsa. Enligt mitt förmenande är detta orimligt; höjningen av försäkringsbeloppet gällde inte i och för sig vidgade

förmåner utan var endast en anpassning av beloppet till själva penningvärdeförsämringen. Jag menar naturligtvis inte att försäkringen skall ändras under pågående sjukdomstillstånd utan när den sjuke har tillfrisknat.

Att förhindra dem som en gång har varit sjuka att höja sin frivilliga försäkring och därmed sina avgifter måste innebära att hemmafruarnas sjukförsäkringsskydd urholkas. Vi är ju överens om att beloppets storlek i och för sig inte är tillräckligt, och nu blir det ännu mera urholkat.

Sedan säger statsrådet att vid den pågående översynen kommer också dessa regler att överses. Det är bra. Jag undrar dock om man inte kan vara litet generösare vid behandlingen av inkommande ansökningar, alltså i väntan på att denna översyn blir klar?

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt svar håller riksförsäkringsverket nu på med en översyn av bl. a. de regler inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen som fru Fränkel här har berört. En ändring av gällande försäkringsregler enbart för sådana höjningar av sjukpenningbeloppen som anknyter till höjningen av maximibeloppen förra året skulle leda till vissa gränsdragningsproblem och egentligen inte lösa hithörande frågor i sin helhet. Det är därför nödvändigt att göra en bredare genomgång av reglerna för den frivilliga försäkringen än den fru Fränkel har tagit upp. Framför allt gäller detta den nuvarande 55-årsgränsen. Den medför över huvud taget gränsdragningsproblem. Vid en ändring av dessa bestämmelser kan det finnas anledning att gå längre än vad fru Fränkel kanske varit inne på i sin fråga till mig.

Nu pågår denna översyn inom riksförsäkringsverket, och avsikten är att resultaten skall föreligga så snart som möjligt.

Fru FRÄNKEL (fp):

Herr talman! Jag tycker att det fanns mera positivt i den sista upplysningen. Jag vill bara understryka för socialminister Aspling att ändringen bör komma snart. Det finns nämligen många hemmafruar som är väldigt oroliga och missnöjda över det läge som nu råder.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om ökad kontroll över vaccinationscentraler

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara fru Skantz (s) den 7 maj anmälda fråga, nr 192, och anförde:

Herr talman! Fru Skantz har frågat mig om jag avser att ta initiativ som syftar till ökad kontroll över och bättre insyn i de s. k. vaccinationscentralerna.

Socialstyrelsen har i hög grad sin uppmärksamhet riktad på de frågor som fru Skantz har tagit upp. Styrelsen har genom länsläkarna nyligen

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om ökad kontroll
över vaccinations-
centraler*

gjort en kartläggning av vaccinationscentralerna. Mot bakgrunden av detta utredningsmaterial avser socialstyrelsen att så snart som möjligt under år 1975 utfärda närmare föreskrifter beträffande verksamhetens bedrivande vid privata vaccinationscentraler.

När det gäller verksamheten på längre sikt inom ifrågavarande område avser socialstyrelsen att behandla denna fråga inom ramen för den utredning om hälsoundersökningar och annan förebyggande hälsovård som styrelsen genomför på regeringens uppdrag. Enligt vad jag inhämtat räknar socialstyrelsen med att vara klar med denna utredning före utgången av innevarande år.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret som jag uppfattar som mycket positivt.

Under senare år har det etablerats ett stort antal vaccinationscentraler, och det upplevs av människorna som positivt. Som utlandsresenär uppskattar man allt som görs för att det skall gå enkelt och snabbt att få vaccinationer. Men den förbättrade servicen och den ökade effektiviteten får inte innebära att man får ett intryck av att inte tillräcklig hänsyn tas till varje resenär. Snabbheten får inte gå före den individuella behandlingen. Man vill inför en resa vara övertygad om att man fått de vaccinationer man verkligen behöver – varken fler eller färre. Man vill också få tillfälle att diskutera sin egen situation – bl. a. med hänsyn till det land man skall besöka – och man vill få information och råd om vad man under resan kan göra för att så långt som möjligt förebygga ett insjuknande.

Många av vaccinationscentralerna annonseras som specialmottagningar. Vad innebär detta? Vad fordras för att man skall få driva en vaccinationscentral? Finns det centrala vaccinationsanvisningar? Det är några av de frågor som man ställer sig.

Jag hoppas att svaren på dessa frågor kommer att finnas i de föreskrifter som socialstyrelsen kommer att utfärda, och jag skulle önska dessa föreskrifter kunde komma innan den verkliga vaccinationsrushen sätter in inför semestrarna och utlandsresorna.

För min del menar jag att det finns krav som måste uppfyllas, nämligen att det alltid skall finnas läkare i vaccinationslokalerna – inte bara för att vara till hands för den händelse komplikationer uppstår utan också för att ge råd och information. Denne läkare bör ha specialutbildning, och han bör vara väl informerad om vilka vaccinationer som vid varje tillfälle behöver ges för besök i ett visst land. Jag är medveten om att det finns många vaccinationscentraler som uppfyller dessa krav, medan det finns andra som inte gör det. Jag har självfallet ingenting emot vaccinationscentraler, men jag menar att de skall skötas av läkare som har en utbildning anpassad till verksamheten vid centralerna. Om man i annonser och i andra sammanhang talar om att vaccinationscentralerna är specialmottagningar för vaccinationer, då skall de också vara det.

Jag har stora förväntningar på de föreskrifter som socialstyrelsen kommer att ge ut – jag hoppas i år.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag nämnde i mitt svar att socialstyrelsen inom kort kommer att ge ut föreskrifter om bl. a. vaccinationsverksamheten vid privata vaccinationscentraler. Därvid kommer – jag vill gärna påpeka det – särskilt att behandlas läkarnas och annan sjukvårdspersonals befogenheter och ansvar. Socialstyrelsens genomgång av utredningsmaterialet har visat att behov av klarlägganden i dessa avseenden föreligger.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om åtgärder för att förbättra situationen inom folktandvården

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Torwalds* (c) den 7 maj anmälda fråga, nr 195, och anförde:

Herr talman! Herr Torwald har frågat mig om vilka åtgärder som vidtagits resp. planeras från socialstyrelsens sida för att genom deltidstjänster och praktiktjänstgöring förbättra situationen inom folktandvården.

Praktiktjänstgöring förekommer liksom deltidstjänstgöring redan i ganska stor utsträckning inom folktandvården. Under år 1974 fick 144 elever vid tandläkarhögskolorna som hade studerat nio terminer tillfällig legitimation av socialstyrelsen för att tjänstgöra som tandläkare. Frågan om en organiserad tjänstgöring inom folktandvården i anslutning till tandläkarnas studier prövas f. n. av en utredning, som på regeringens uppdrag bedrivs inom socialstyrelsen och universitetskanslersämbetet om bl. a. tandläkarnas specialistutbildning. Denna utredning väntas inom kort lägga fram förslag som beträffande tandläkarnas grundutbildning innebär att den nuvarande 5-åriga utbildningen ersätts av 4,5 års studier följda av 1 års allmäntjänstgöring vid folktandvårdens distriktstandpolikliniker. Därigenom aktualiseras för tandläkarna en motsvarighet till den obligatoriska allmäntjänstgöringen för läkare inom den offentliga sjukvården.

För att tillgodose den nuvarande efterfrågan på tandvård är det självfallet av största betydelse att kapaciteten hos de färdigutbildade tandläkarna fullt utnyttjas och då även för nya patienter. Bl. a. dessa frågor ingår i den uppföljning av tandvårdsförsäkringen som sker genom riks-försäkringsverket. Socialstyrelsen har i en information till landets alla tandläkare också gett ut anvisningar som bl. a. syftar till att underlätta för nya patientgrupper att så snart som möjligt få tandvård och att ge förtur åt brådskande behandlingar.

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om åtgärder för att
förbättra situationen inom folktandvården*

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om åtgärder för att
förbättra situationen
inom folktand-
vården*

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Låt mig först få tacka för det både till ton och till innehåll mycket positiva svaret. Jag vill gärna uttrycka min tillfredsställelse över detta.

Det som förvånar mig litet är att det i svaret sägs att deltidstjänstgöring redan förekommer "i ganska stor utsträckning inom folktandvården", när man samtidigt får påstötningar om att tandläkare har sökt och inte fått sådan tjänstgöring. Jag är emellertid medveten om att det finns många olika huvudmän för folktandvården, och ett av problemen är kanske att policyn inte är gemensam.

Skall tandvårdsresurserna kunna förbättras måste det, såvitt jag förstår, i stor utsträckning ske genom att man utnyttjar tandläkarelevernas avslutande skede till en viss praktiktjänstgöring. En annan möjlighet är att söka reaktivera tandläkare som av en eller annan anledning, i regel spädbarnsvård, f. n. inte är aktiva i tandvårdsarbetet.

Flertalet av dessa tandläkare förklarar att de har svårt att reflektera på heltidstjänster. Dels blir kanske det ekonomiska utbytet för dåligt, dels vill de ägna mera tid åt sina barn och deras uppfostran. Detta måste man ha full förståelse för. Däremot uttrycker många den uppfattningen att om det bara fanns deltidstjänstgöring – man tänker framför allt på i storstäderna förekommande jourtjänstgöringar – vore de intresserade av den sortens tjänstgöring. Av svaret kan jag utläsa att i varje fall socialministern inte har någonting att erinra mot att man utnyttjar dessa möjligheter och inrättar de tjänster som kan vara erforderliga.

Sedan jag ställde min fråga har jag fått en hänvändelse från ett par tandläkare, som har undrat om man inte skulle kunna åstadkomma en del förbättringar genom ändringar av försäkringskassans rutiner. Jag tänker just på de avslutande raderna i socialministerns svar, där han säger att man syftar till "att underlätta för nya patientgrupper att så snart som möjligt få tandvård". Försäkringskassan tycks kräva avslutad behandling på en patient, innan den tar ställning till ersättningen för vederbörande, dvs. innan tandläkaren får skriva räkning. Detta leder till att många andra patienter inte får hjälp, eftersom det tar en viss tid att avsluta en behandling. Man skulle kunna göra den jämförelsen att om man har två båtar som är i sjunkfärdigt tillstånd, tvingas man göra den ena båten tiptop, innan man kan ägna sig åt den andra. Men då har den andra båten redan gått till botten.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! När det gäller kapaciteten på tandvården över huvud taget bör man hålla i minnet att väntetiderna hos tandläkarna i dag beror dels på den efterfrågeökning som var åsyftad genom tandvårdsreformen, dels på det uppdämda vårdbehov som fanns inför reformen. Man får därför inte glömma bort att vårt land har avsevärda tandvårdsresurser. Låt mig bara påpeka att tandläkartätheten i Sverige är jämte den i Norge den största i världen. Vi har en tandläkare på 1 100 invånare. Jag kan

såsom jämförelse nämna att Västtyskland har en tandläkare på 1 950 invånare, Finland en på 2 020 och England en på 3 840. Jag har velat nämna detta, därför att det är viktigt att komma ihåg denna bakgrund.

Jag vill också påpeka att det f. n. finns 350 deltidstjänster inom folktandvården. Ungefär 500 studerande varje år tas f. n. in till utbildning på våra tandläkarhögskolor. Det är då viktigt att se till att vårdkapaciteten hos alla dessa nya tandläkare tas till vara på allra bästa sätt. Riksdagens beslut om tandvårdsreformen innebär att hela nettotillskottet av tandläkare skall gå till folktandvården. Jag betraktar det förslag till omläggning av tandläkarutbildningen som kan väntas inom några månader såsom mycket betydelsefullt. Förslaget att införa en obligatorisk allmäntjänstgöring för de nya tandläkarna innebär ett viktigt steg mot bättre tillvaratagande av tandläkarresurserna och av möjligheterna till en utbyggnad av den samhälleliga vården genom folktandvården.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Av tidsbrist hann jag inte riktigt utveckla min fråga. Jag vore därför tacksam om socialministern ville säga om det finns någon möjlighet att se över bestämmelserna. Det lär alltså vara så att en tandläkare tvingas att helt avsluta sanering och efterbehandling av en patient innan han kan skriva räkning och få ut ersättning från försäkringskassan. Det är, anser många, inte särskilt lämpligt, utan det vore bättre att få göra en "grosanering" och kanske klara av ganska många patienter för att sedan göra den avslutande behandlingen i en andra etapp. Jag tror att det många gånger skulle vara till fördel för både patient och tandläkare, eftersom utläggerna är ganska dryga även för den som är föremål för behandlingen.

Jag har som sagt fått informationen att tillvägagångssättet att dela upp behandlingen i två faser och skriva räkning för den första fasen f. n. inte accepteras av försäkringskassan. Jag vore tacksam för att få höra om socialministern anser att man borde kunna tänka sig en jämkning på den punkten.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Riksförsäkringsverket har i uppdrag att fortlöpande följa upp taxan och se över försäkringssystemet. Därför kan jag inte i den här detaljfrågan ge något annat svar än att verket självfallet i olika avseenden har sin uppmärksamhet riktad på reglerna i taxan.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Jag tackar för det beskedet och hoppas att det skall leda till en justering av bestämmelserna som antagligen skulle medföra att fler akuta fall skulle snabbt komma under behandling.

Överläggningen var härmed slutad.

*Om åtgärder för att
förbättra situationen
inom folktandvården*

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om utbildning i
svetsning inom
brandförsvaret*

Herr kommunministern GUSTAFSSON erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Örebro (fp) den 7 maj anmälda fråga, nr 193, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig om jag vill medverka till att praktisk utbildning i svetsning och skärbränning kommer att ingå i den nya läroplan för central brandförvarsutbildning som nu förbereds.

Utbildning av personal för brandkårens behov sker dels centralt hos statens brandnämnd och dels internt vid de lokala brandkårenna. Den statliga utbildningsverksamheten har hittills huvudsakligen varit av teoretisk art och det har inte funnits utrymme för praktisk utbildning såsom bl. a. i svetsning och skärbränning.

Under hösten 1973 tillkallade dåvarande civilministern sakkunniga för översyn av den nuvarande brandförvarsutbildningen. Enligt direktiven bör översynen ske med utgångspunkt i att den framtida räddningstjänstutbildningen skall vara både teoretisk och praktisk. De sakkunniga har ännu inte avslutat sitt arbete. Det är därför för tidigt att nu uttala sig om vilka praktiska inslag som kommer att kunna ingå i den av staten bedrivna brandförvarsutbildningen och vilka som bör överlämnas till de lokala kårens interna utbildning.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret på min fråga. Bakgrunden är den att det har inträffat rätt många svåra olyckor, både bil- och industriolyckor, och när katastrofmanskapet har kommit till platsen med skäraggregat har det ofta saknats personal som kunnat använda denna utrustning. Jag har uppmärksammat ett par sådana olyckor med mycket tragisk utgång. Vid kontakt med brandpersonalen har det sagts att just de som var i tjänst i det skiftet inte var utbildade i svetsning och skärbränning, varför det tog tid innan man fick tag i någon som kunde använda skäraggregatet.

Nu pågår alltså en översyn av brandförvarsutbildningen, och jag tycker att det är angeläget att personalen får både teoretisk och praktisk utbildning i svetsning och skärbränning. I vissa kommuner förekommer sådan utbildning, men det finns inget krav på att brandpersonalen skall ha dessa kunskaper. Tidigare fanns olika yrkesgrupper inom brandkåren – skräddare, smeder osv. – för att klara det interna reparationsarbetet, men numera har man inte de anställningsförhållandena. Det vore värdefullt om statsrådet medverkade till att vi finge krav på att åtminstone någon i varje skift som skall följa med i katastrofvagn kan handskas med skärbrännare för att ta loss människor som sitter i kläm.

Herr kommunministern GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag tycker naturligtvis som herr Andersson i Örebro att det är rimligt att den materiel som finns med vid brandkårens ut-

ryckning kan hanteras av den medföljande personalen. Om det skall garanteras genom utbildning hos statens brandnämnd eller vid de lokala brandkårerna övervägs av utredningen, och den har fått i uppdrag att arbeta skyndsamt med frågorna. Jag föreställer mig att den också gör det.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om reglerna för
uppräknning av
underhållsbidrag*

§ 9 Om reglerna för uppräknning av underhållsbidrag

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) den 7 maj anmälda fråga, nr 189, och anförde:

Herr talman! Herr *Svensson* i Malmö har frågat mig om jag är medveten om de problem som nu gällande uppräkningsregel för underhållsbidrag vållar de bidragsskyldiga och om detta föranleder en ändring i synen på underhållsfrågan i stort.

Det är angeläget att de som är beroende av underhållsbidrag för sin försörjning inte får sin levnadsstandard ytterligare försämrad till följd av att underhållsbidragen minskar i värde genom prisutvecklingen. Den nuvarande lagen om höjning av underhållsbidrag innebär också att bidragen anpassas till ändringar i penningvärdet genom anknytning till basbeloppet.

Jag är medveten om att en höjning av underhållsbidragen i vissa fall kan bli mycket betungande för den underhållsskyldige. Det finns utan tvivel behov av en översyn av underhållsreglerna. Hithörande frågor utreds också f. n. av familjelagsakkunniga.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som var positivt och förstående i tonen. Underhållsskyldigheten är för lågavlönade bidragsskyldiga ofta en tungt vägande orsak till deras sociala misär.

En sida av det här problemet är just uppräkningsregeln. Den är som bekant ackumulativ till skillnad från uppräknningen av t. ex. pensioner. På 10 år och med 8 procents årlig höjning uppgår skillnaden mellan bas-talsmetod och ackumulerad uppräknning till hela 35 procentenheter. Vi har inte så få pensionärer som är underhållsskyldiga, och vi har många exempel på att pensioner nu höjs med 6-7 % och underhållsbidragen samtidigt med 11 %.

Vidare räknas löneökningar brutto, medan underhållsbidragen är skattefria för mottagaren men delvis beskattas hos den bidragsskyldige. Medan underhållen de senaste två åren ökat med 17,66 % har knappast någon genomsnittslöntagare höjt sin behållna nettoinkomst i motsvarande grad. Detta strider, såvitt jag förstår, mot lagens anda. Underhåll skall enligt lagen beräknas med hänsyn till barnets behov och den bidragsskyldiges resp. vårdnadshavarens betalningsförmåga, och denna för-

Torsdagen den
15 maj 1975

*Om reglerna för
uppräknig av
underhållsbidrag*

måga beror på den faktiska nettoinkomsten. Men med uppräkningsregeln blir det en tendens till växande disproportion mellan bidragens ökning och ökningen av betalningsförmågan.

Minskad betalningsförmåga på grund av arbetslöshet leder inte heller till lättnad i skyldigheterna. Följden blir för många ett helt groteskt skuldsättningsproblem. Det måste rimligtvis bli ett slut på detta knäckande av lågavlönade människors ekonomi och ett slut på kronofogdarnas skoningslösa jagande. Problemet blir än allvarligare när vi så småningom, vilket ju blir fallet, får allt fler fäder som är vårdnadshavare och allt fler mödrar, av vilka vi kan förmoda ganska många är lågavlönade, som är underhållsskyldiga. Då blir denna ofta stötande förföljelse av lågavlönade bidragsskyldiga ännu värre.

Jag menar också att det i sammanhanget måste riktas allvarliga erinringar mot de slumpartade metoder som förekommer vid fastställande av individuella bidragsbelopp. Socialmyndigheterna saknar här fast praxis. Den ofta tillämpade tumregeln som innebär 10 % av bruttoinkomsten per barn står helt utan proportion till den verkliga betalningsförmågan och sätts inte heller i samband med vårdnadshavarens försörjningsförmåga, som också skall beaktas enligt lagen. Tumregeln strider alltså egentligen mot lagens anda. Även domstolarnas praxis är vacklande. Trots lagens ganska klara och förnuftiga regler urartar inte sällan domstolshandläggningen i underhållsmål till ett principiöst schackrande där överbudspolitik från ena parten premieras.

Slutligen kan också nämnas att det från de allmänna advokatbyråernas sida förekommer ett mycket summariskt och osympatiskt förfarande. De skickar utan hänsyn till det faktiska inkomstförhållandet ut krav till den underhållsskyldige med hot om stämning. De säger t. ex.: Gå med på 500 kr., annars stämmer vi. Den metoden, den typen av utpressning, är ovärdig tjänstemän som avlönas med allmänna medel och skall gå allmänheten till handa med juridisk hjälp.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Jag tror att herr Svensson i Malmö och jag kan vara ense om att det egentligen inte är de grundläggande reglerna om fastställande av underhållsbidragen efter den underhållsberättigades behov och den underhållsskyldiges förmåga som det är så stort fel på. Jag sade i mitt svar att jag är medveten om att nuvarande regler totalt sett ibland kan slå fel. Söker man efter svaga punkter kan man eventuellt hitta flera stycken. Herr Svensson pekade på själva tekniken för anknytningen av underhållsbidragen till penningvärdet. Det är möjligt att där kan finnas någon brist att rätta till.

Man skulle också kunna titta på reglerna om möjligheten att jämka ett underhållsbidrag där parternas situation i efterhand har förändrats så att den underhållsskyldige inte har samma förmåga att betala som man utgick ifrån när man ursprungligen fastställde underhållsbidraget. Nu är möjligheterna att jämka ett en gång fastställt underhållsbidrag

ganska restriktiva. En sådan jämkning förutsätter väsentligt ändrade förhållanden. I praxis har det lagts mycket stor vikt vid ordet "väsentligt". Det är möjligt att där kan göras en justering som möjliggör en mjukare anpassning efter förändringar i de berörda parternas situation.

Slutligen får man naturligtvis, när man fastställer underhållsbidrag och när man försöker utforma ändamålsenliga regler för hur underhållsbidragen skall följa skiftningar i parternas situation och i penningvärdet, också ta hänsyn till skattereglernas effekter så att man ser totalutfallet av systemet.

Man bör nog inte heller i detta sammanhang glömma bort att också titta litet grand på bidragsförskotten och sätten att återkräva bidragsförskotten. Dessa bidragsförskott är i realiteten ofta en mycket värdefull garanti för att en vårdnadshavare verkligen skall få det underhållsbidrag som behövs. Det är utmärkt att den garantin finns. Principen är väl den att om den underhållsskyldige inte kan betala, skall man inte förfölja honom till förbannelse via kronofogdemyndigheten, utan där skall ske en rimlig social bedömning. Socialstyrelsen har tillsynsuppgiften på detta område.

Jag bara nämner det här därför att denna lilla begränsade debatt visar att det är förfärligt många komplicerade faktorer som kommer in i bilden. Det är väl värt att ha frågan liggande hos familjesakkunniga, som har mandat att pröva frågan i dess helhet.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tycker det är utmärkt att det blir en sådan här all-omfattande och som jag uppfattar det fruktbar diskussion om denna problematik. Den har ofta ansetts som besvärlig av det skälet att när man har talat för de underhållsskyldigas intressen har det ibland uppfattats som att man riktade den kritiken mot vårdnadshavarens och barnens intressen. Så får det givetvis inte vara. Man bör emellertid beakta de underhållsskyldigas problem oavsett detta förhållande.

Låt mig bara kort nämna två andra problem i denna katalog som kan förtjäna att uppmärksammas.

Det ena är den vacklande domstolspraxisen. Jag har följt ett antal mål i domstolar av denna typ. Det visar sig att i vissa domstolar säger man öppet att man fäster inget avseende vid huruvida den underhållsskyldige har bildat ny familj och fått ny försörjningsbörda, för man menar att det är den underhållsskyldiges sak. Det borde han ha tänkt på. Han visste om sin underhållsskyldighet. Däremot finns det prejudikatsfall åberopade i Beckmans Svensk familjerättspraxis, där det uttryckligen sägs att man skall ta hänsyn till om ny försörjningsskyldighet har uppstått. Det vore ju orimligt om en människa som t. ex. har fått ett utomäktenskapligt barn i unga år vid fastställande av underhållsbidrag inte skall få beaktat att han har börjat en ny samlevnad och fått barn i den samlevnaden.

Ytterligare ett exempel är ju att, när man – vilket också är riktigt

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

Indragning av vissa flottiljadministrationer vid flygvapnet

– fäster stort avseende vid en vidgad umgängesrätt för den icke vårdnadshavande föräldern, kommer denne icke vårdnadshavande förälder i praktiken att stå för en ökad del av barnets faktiska försörjning. Även det är en sak som bör beaktas och som kan ge anledning till att utfärda lämpliga regler för hur man skall bedöma ett sådant fall.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Motioner

Nr 2151–2153 till finansutskottet

Nr 2154 punkten 10 till näringsutskottet och i övrigt till finansutskottet

Nr 2155 och 2156 till finansutskottet

§ 11 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

Nr 24 med anledning av propositionen 1975:68 om ändringar i sjölagen (1891:35 s. 1), m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 14 med anledning av propositionen 1975:75 om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motioner.

Punkten 1

Indragning av vissa flottiljadministrationer vid flygvapnet

Regeringen hade i propositionen 1975:75 (försvarsdepartementet) (s. 2–24) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de organisationsförändringar inom flygvapnet som hade förordats av föredragande statsrådet,
2. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra förslagen.

I propositionen hade bl. a. föreslagits att två flottiljadministrationer vid flygvapnet skulle dras in. Förslaget innebar bl. a. att Södermanlands flygflottilj (F 11) i Nyköping och Kalmar flygflottilj (F 12) lades ner.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

beträffande nedläggning av flygflottiljer

1975:1996 av herr andre vice talmannen Virgin m. fl. (m), i vilken hemställts att riksdagen beslutade att avslå regeringens proposition 1975:75 i vad avsåg indragning av vissa flottiljadministrationer vid flygvapnet,

beträffande nedläggning av Södermanlands flygflottilj (F 11) i Nyköping

1975:1993 av herr Bergman i Nyköping m. fl. (s, c, fp), i vilken hemställts att riksdagen uttalade sig för att sysselsättningspolitiska åtgärder vidtogs för att kompensera förlusten av arbetstillfällen till följd av nedläggningen av den fredstida verksamheten vid F 11 i Nyköping,

beträffande nedläggning av Kalmar flygflottilj (F 12)

1975:1910 av herr Schött m. fl. (m, c), i vilken hemställts att riksdagen skulle avslå yrkandet i regeringens proposition 1975:75 om nedläggning av Kalmar flygflottilj,

1975:1994 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. (s), i vilken hemställts

1. att riksdagen skulle bifalla regeringens förslag om nedläggning av två flygflottiljer,

2. att riksdagen beslutade att F 12 i Kalmar skulle bibehållas inom flygvapnets fredsorganisation,

3. att riksdagen, för den händelse att yrkandet under punkten 2 ovan ej bifölls, skulle uttala att Kalmarregionen genom regionalpolitiska insatser helt borde kompenseras för de förluster på arbetsmarknaden som en nedläggning av F 12 ledde till och att riksdagen skulle förordna tillsättandet av särskild arbetsgrupp med uppgift att följa utvecklingen och föreslå de åtgärder som bedömdes erforderliga, samt

1975:1995 av herr Petersson i Röstånga (fp), i vilken hemställts

1. att riksdagen i vad avsåg nedläggningen av F 12 skulle avslå propositionen i denna del,

2. att riksdagen, om en nedläggning visade sig nödvändig, senarelade denna till dess flygplan J 35 F inte längre kunde fylla sin funktion i luftförsvaret,

3. att riksdagen i händelse av nedläggningsbeslut uppdrog åt regeringen att skapa sysselsättningskompensation i kommunen och länet.

Utskottet hemställde

1. beträffande nedläggning av F 11 i Nyköping
att riksdagen med avslag på motionen 1975:1996 i denna del skulle bifalla regeringens förslag och motionen 1975:1994, yrkande 1 i denna del,

2. beträffande nedläggning av F 12 i Kalmar
att riksdagen med avslag på motionerna 1975:1910, 1975:1994, yrkande 2, 1975:1995, yrkandena 1 och 2, samt 1975:1996 i denna del skulle bifalla regeringens förslag och motionen 1975:1994, yrkande 1 i denna del,

3. beträffande regionalpolitiska och andra insatser
att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1975:1993, 1975:1994, yrkande 3, samt 1975:1995, yrkande 3, anfört om sådana insatser,

4. beträffande övergångsåtgärder m. m.
att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta nödvändiga övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministra-
tioner vid flygvapnet*

Reservationer hade avgivits

1. beträffande nedläggning av F 12 i Kalmar av herrar Gustafsson i Stenkyrka (c), Karl Bengtsson i Varberg (fp), Pettersson i Örebro (c), Germandt (c) och Kindbom (c) samt fru Ekelund (c) som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa

2. beträffande nedläggning av F 12 i Kalmar

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:1910, 1975:1994, 1975:1995 och 1975:1996 i denna del anfört,

3. beträffande regionalpolitiska och andra insatser

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1975:1993 anfört om sådana insatser (hemställan under 3 förutsatte bifall till hemställan under 2),

2. beträffande nedläggning av flottiljadministrationer vid flygvapnet av herrar Petersson i Gäddvik (m) och Träff (m) som ansett att utskottet bort hemställa

1. beträffande nedläggning av F 11 i Nyköping

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1996 i denna del skulle avslå regeringens förslag och motionen 1975:1994, yrkande 1 i denna del,

2. beträffande nedläggning av F 12 i Kalmar

att riksdagen med bifall till motionerna 1975:1910, 1975:1995, yrkande 1, och 1975:1996 i denna del skulle avslå regeringens förslag och övriga motionsyrkanden.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! I föreliggande betänkande från försvarsutskottet behandlas regeringens proposition nr 75 om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret.

På grund av pågående omstrukturering av det svenska flygvapnet i samband med övergången till flygplan 37 Viggen föreslås i propositionen att två flottiljadministrationer skall dras in och att dessa organisationsförändringar bör vara genomförda under budgetåret 1979/80. De flygflottiljer som föreslås för nedläggning är F 11 i Nyköping och F 12 i Kalmar. Mot nedläggning av de två flygflottiljerna har i ett antal motioner anförts såväl försvars- som regionalpolitiska skäl.

I reservation nr 1, som fogats till betänkandet, har centerns och folkpartiets ledamöter i försvarsutskottet föreslagit att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att beslut om indragning av F 12 i Kalmar inte bör fattas nu. Motiveringarna för detta ställningstagande är i korthet följande.

Ur försvarspolitiska synpunkter är det önskvärt att bibehålla så stor handlingsfrihet som möjligt inför det försvarsbeslut som skall fattas under våren 1977. Den nuvarande planeringsinriktningen bör kunna ändras om statsmakterna vid denna tidpunkt så finner påkallat av den säkerhetspolitiska utvecklingen eller av andra skäl. Den totalbedömning som kom-

mer att ske inför 1977 års försvarsbeslut kan komma att få betydelse även för antalet jaktdivisioner på sikt. Detta talar för att beslut angående nedläggning av F 12, som ju är utrustad med Drakenplan J 35 F av senaste version, inte bör fattas nu. Om beslut angående nedläggning av F 12 fattas 1977 bör denna vara genomförd under budgetåret 1981/82, dvs. två år senare än om man nu beslutar om nedläggning i enlighet med regeringens förslag. Om flottiljen behålls några år längre än vad regeringsförslaget innebär kommer F 12:s jaktdivisioner att utgöra ett värdefullt tillskott av försvarseffekt under den tiden. Ur personalens synpunkt torde en längre övergångstid, om nu nedläggningsbeslut senare kommer att fattas, ändå vara till fördel. Vissa uppgifter angående pensionsavgångstiderna tyder bl. a. på detta.

Från regionalpolitiska synpunkter finns det anledning att erinra om utvecklingsproblemen i sydöstra Sverige, främst i Kalmar-Nybro-området. På talarlistan står flera representanter från den delen av landet och det finns därför inte anledning för mig att närmare ingå på den problematiken. Jag vill emellertid påminna om att det i inrikesutskottets betänkande nr 15 år 1971 anfördes bl. a.:

”Beträffande sydöstra Sverige, som behandlas i åtskilliga motioner, vill utskottet framhålla att mycket talar för att möjligheterna till omlokalisering av statlig verksamhet till denna region särskilt prövas.”

Vid nedläggning av F 12 får Kalmarregionen i stället vidkännas en minskning av sysselsättningsmöjligheterna genom indragning av statlig verksamhet. Om trots allt flottiljen på sikt kommer att dras in, är det enligt vår mening oacceptabelt att detta sker förrän alternativ sysselsättning tillskapats i området. Genom ett uppskov till år 1977 med beslut rörande F 12 skapas rådrum för regionalpolitiska och andra insatser.

I den gemensamma mittenreservationen betonas starkt beträffande såväl Nyköping som Kalmar att det är angeläget, att de sysselsättningspolitiska frågorna bevakas. Vad beträffar Nyköping har tillsatts en särskild arbetsgrupp för bevakning av sysselsättningsfrågorna där. Vi anser liksom utskottsmajoriteten att det bör prövas om läromedelsproduktionen vid försvarets materielverk helt eller delvis kan förläggas till Nyköping. När det gäller Kalmar förutsätter vi att en motsvarande arbetsgrupp som den i Nyköping kommer till stånd om myndigheterna i Kalmarregionen så önskar. Vad utskottet i anledning av dessa frågor har anfört om regionalpolitiska och andra insatser föreslår vi att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till reservationen 1 vid utskottets betänkande.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Den i propositionen 75 föreslagna indragningen av två flottiljadministrationer vid flygvapnet är en ny påminnelse om effekten av den år 1967 av socialdemokraterna inledda försvagningen av det svenska försvaret. Det bekräftades senast genom 1972 års försvarsbeslut. Mo-

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrations-
tioner vid flygvapnet*

derata samlingspartiet har inte godtagit den utvecklingen, och det torde ha framgått av partiets ställningstaganden under tidigare år. Även i årets partimotion rörande försvarspolitiken slås denna principiella inställning fast. Den utvecklades också av partiets företrädare här i kammaren i den försvarspolitiska debatt som hölls den 25 april. Det finns, herr talman, nu ingen anledning att upprepa vad som då sades.

Men eftersom den tidigare redovisade grundsynen i försvarsfrågorna styrt vårt ställningstagande även i det nu aktuella ärendet, är det väl motiverat med en erinran om en del av innebörden av 1972 års försvarsbeslut. Överbefälhavaren har ju klargjort detta i sin programplan för åren 1975–1980, i vilken han tillkännager att han inte delar försvarsministerns bedömning i fråga om följderna av 1972 års riksdagsbeslut.

Överbefälhavaren framhåller i stället med skärpa att det trots att alla tillgängliga möjligheter till kostnadsbesparande rationaliseringar tillvaratagits inte varit möjligt att motverka konsekvenserna av de otillfredsställande ekonomiska förutsättningarna och att det därför varit nödvändigt att inplanera omfattande ambitionssänkningar. Dessa ambitionssänkningar får ett hårt genomslag på försvarets resurser redan i slutet av 1970-talet.

Enligt ÖB minskar antalet kvalificerade krigsförband kraftigt. Sverige får därtill ett avsevärt svagare luftförsvar, avsevärt minskade möjligheter att orsaka angriparen förluster före och vid landstigning, avsevärt mindre antal förband lämpade för avgörande anfallsoperationer, ökade svårigheter att genomföra omgrupperingar för att skydda transporter och dessutom en minskad insats- och mobiliseringsberedskap. ÖB framhåller också att försvaret måste få en annan operativ inriktning än den nu gällande och att våra minskande resurser ger en angripare ökande möjligheter att tidigt få fast fot på svensk mark.

Vi tolkar detta som en mycket stark plädering för att en omprövning av vår försvarspolitik är nödvändig.

När det nu gäller att tillämpa detta på den här aktuella frågan vill jag också citera vad FFU i sitt betänkande sade i fråga om luftförsvarets kvantitet: "Det är i dag osäkert vilken krigsorganisation och vilka flygplan flygvapnet kommer att ha på 1990-talet. Det kan t. ex. inte uteslutas att en relativt billigare flygplantyp än flygplan 37 kommer att ersätta detta flygplan i ett större antal. Handlingsfriheten i fråga om flygvapnets fredsorganisation uttryckt i antal flottiljer måste därför behållas för att en sådan utveckling skall kunna mötas."

På ett annat ställe i betänkandet säger utredningen på tal om flygvapnets fredsorganisation: "Till en början konstaterade överbefälhavaren att han beräknade att en för hela krigsmakten gemensam plan för fredsorganisationen kan föreligga under 1975 och att långsiktiga beslut om fredsorganisatoriska förändringar mot bakgrund av denna helhetssyn får förutsättas fattas i samband med ett nytt försvarsbeslut 1977."

Detta, herr talman, är grunden för den reservation nr 2 som herr Petersson i Gäddvik och jag står för. Vi yrkar där att riksdagen skall avslå

regeringens förslag om nedläggning av F 11 och F 12 just för att behålla handlingsfriheten fram till 1977 års försvarsbeslut. Detta beslut måste ju – det hoppas vi i varje fall – komma att fattas med den utgångspunkten att vårt försvar skall bibehålla sin fredsbevarande förmåga.

Vi säger i vår reservation att det militärpolitiska läget och riskbedömningen kan ge anledning till en betydande ändring i förhållande till nuvarande planeringsinriktning och att det därför vore fel att nu besluta om en nedläggning av de här båda flottiljerna. Vidare säger vi att även om de ekonomiska ramarna skulle i princip bibehållas, och alltså endast justeras enligt ungefär nuvarande praxis, blir det nödvändigt – kanske alldeles speciellt nödvändigt – att ompröva principerna för försvarets förande och försvarsmaktens uppbyggnad. Det vore alltså, menar vi, även i ett sådant läge olyckligt om man nu hade bundit sig för en indragning av just F 11 och F 12.

Jag tycker att de här tankegångarna har blivit styrkta också av ett inlägg i Dagens Nyheter den 7 maj, där statsvetaren docent Ingemar Dörfer under rubriken Det korta kriget analyserar den svenska försvarspolitiska och säkerhetspolitiska situationen. Jag tillåter mig, herr talman, att citera inledningen av hans artikel:

”Den svenska försvarsdebatten är till övervägande del inrikespolitisk utan anknytning till omvärlden. Frågor som priskompensation, värnpliktsförmåner, anställningstrygghet, sysselsättning, dominerar dialogen. Syftet med denna artikel är annorlunda. Framtidens svenska försvarsmakt kommer inte till i ett politisk-strategiskt vakuum. För att kunna utforma den rätt måste man bedöma vilken form av kris eller krig som förefaller troligast i Nordeuropa. Jag kommer här att visa varför kriser är troligare än krig, varför ett krig, om det skulle utbryta, blir kort, och därefter dra konsekvenserna vad gäller utformningen av den framtida svenska försvarsmakten.”

Det är klart att den analys som Dörfer gör får stå för hans räkning, men personligen delar jag hans uppfattning på många betydelsefulla punkter. Han kommer mot slutet av sin analys fram till följande bedömning:

”Den svenska försvarsmakten bör således i första hand innehålla element som dels sätter landet i respekt i omvärlden, dels utgör flexibla instrument vid kris eller påtryckning mot landet, dels i ett krig maximerar fiendens osäkerhet och förluster under några veckor efter angreppet. Det står helt klart att flyg-, marin- och pansarstridskrafter bäst svarar mot detta mönster.” Man bör sätta detta i relation till ÖB:s uttalande om vilken förvandling den svenska försvarsmakten nu genomgår, varvid just dessa förband kommer att minska.

Utöver dessa allmänmilitära försvarspolitiska skäl anser vi också att de regionalpolitiska har ganska stor betydelse, och det är alldeles uppenbart att det kommer att uppstå problem i både Nyköping och Kalmar. Jag föreställer mig att just de aspekterna kommer att bli belysta här i fortsättningen i den mån inte redan så har skett.

Men låt mig ändå säga ett par saker om F 11 och Nyköping, närmast

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministra-
tioner vid flygvapnet*

av det skälet att det föreligger en motion, nr 1993, som samtliga sörmländska riksdagsmän har undertecknat – utom vännen Bengt Gustavsson i Eskilstuna och jag själv. Bengt Gustavssons motiv kan jag förstå eftersom han tillhör försvarsutskottet som dess värderade vice ordförande. För egen del kunde jag rimligen inte ge min uppfattning till känna på den här punkten genom att skriva under denna motion, eftersom jag, enligt vad jag själv tycker i varje fall, har ett bättre förslag än motionärerna, nämligen att bibehålla F 11.

Jag vill emellertid gärna tala om att jag har full förståelse för de problem av i första hand sysselsättningsnatur som man redovisar för Nyköpingsregionen. Jag är kanske litet överraskad över att den starka argumentation som jag tycker att man för i motionen, när man gör en jämförelse med alternativet att flytta F 13 till F 11, inte resulterar i vad jag anser att den logiskt borde ha gjort, nämligen ett förslag om en sådan förflyttning.

Det är ju ändå så att F 11:s lokalisering är i det närmaste idealisk när det gäller att tillgodose både operativa synpunkter i krigsläge och fredssynpunkter. Förbundet ligger nästan störningsfritt och ändå i närheten av en tätort med god samhällsservice.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta utan vill bara ge motionärerna på Sörmlandsbänken ett råd, nämligen att de lägger sina röster för att F 11 bibehålls. Då löser man dessa regionalpolitiska problem. I varje fall borde det vara ett gott skäl för att vänta ytterligare ett par år med ställningstagandet. Man borde rimligen då också ha bättre rådrum att överväga vad man i stället – om nu ändå det slutgiltiga beslutet blir att förbundet skall läggas ned – skall ordna för sysselsättning i Nyköpingsregionen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande framhåller majoriteten i sin inledning att inte bara fredsoperativa faktorer utan även regionala bedömningar bör ligga till grund då det är fråga om att dra in flygförband. Dessutom trycker man hårt på att de regionalpolitiska bedömningarna särskilt måste beaktas då fredsadministrationerna är belägna i regioner med svåra arbetsmarknadsförhållanden.

En logisk konsekvens efter dessa starka inledningsord i betänkandet borde vara att man kommit fram till en annan slutsats än att lägga ned flygflottiljen i Kalmar – en region som ju har dessa svåra förhållanden och besvärliga arbetsmarknadsproblem. Här i kammaren är vi alla medvetna om att sydöstra Sverige och Kalmar län i synnerhet sedan mycket länge har haft en otillfredsställande befolkningsutveckling. Denna medvetenhet fanns redan 1971 då vi vid beslut om statlig omlokalisering hävdade att omlokalisering till denna region borde prövas.

Men eftersom regionens problem inte på något sätt lösts, så innebär ju indragningen av flygflottiljen i Kalmar att staten tar ifrån Kalmar kommun fler arbetstillfällen än man skapar genom riksdagsbeslutet.

Dessutom rör det sig om kvalificerad arbetskraft, som man i dag inte har möjlighet att sysselsätta inom den egna kommunen.

Vi som deltog i försvarsutskottets resa till Kalmar blev än mer övertygade om regionens problem när bekyttade kommunal- och landstingsmän påvisade de bekymmer som finns redan nu och de bekymmer som skulle bli en följd av flygflottiljens relativt snabba indragning.

Nedläggningen av Kalmar flygflottilj är emellertid inte bara en regionalpolitisk bedömningsfråga utan naturligtvis också en militär sådan. Flottiljen har ett strategiskt läge och en ur bevakningssynpunkt viktig funktion. Övningsområdet är stort, icke störande och ur flygsäkerhetssynpunkt helt tillfredsställande. Flygplanen är fortfarande moderna och kan användas betydligt längre än till 1979/80.

Jag är medveten om att en nedläggning *kan* komma i fråga, men den bör i så fall senareläggas, och som framhålls i reservationen I av folkpartiets och centerpartiets representanter i försvarsutskottet bör beslut därom inte fattas förrän försvarsutredningen gjort sina avvägningar och riksdagen står inför sitt långsiktiga försvarsbeslut 1977. Beslutar man då om nedläggning har regionen fått en längre respittid. Statsmakterna för sin del får mera tid på sig för att vidta de åtgärder som fordras för att lösa arbetssituationen i första hand för de anställda men även för att vidta kraftåtgärder för regionen i dess helhet.

Min slutsats är att regionens problem är av den art att vi inte nu bör lägga ner Kalmar flygflottilj, att denna flottilj med nuvarande flygplan bör i fredsbevarande syfte kunna fungera en bra bit in på 1980-talet och att det ur personalpolitisk synpunkt är synnerligen olyckligt att lägga ned två flygflottiljer på en gång. Beslutet om flottiljens vara eller icke vara bör alltså fattas av riksdagen i samband med försvarsbeslutet 1977, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen I.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! När frågor om förändringar i försvarets fredsorganisation behandlas tilldrar de sig stort intresse. Särskilt påfallande är detta om det gäller indragning av militära förband. Regeringens förslag om indragning av flygflottiljerna i Nyköping och Kalmar utgör inget undantag.

Jag förstår reaktionen. Indragningarna rör enskilda människor vilkas framtida utkomst blir oviss. Många är bundna vid en arbetsplats i en bygd där man trivs och känner sig hemma. De människorna har givetvis svårt att förstå att just deras arbetsplats skall ifrågasättas.

För de berörda kommunerna betyder ett förband med hundratals anställda givetvis ett gott tillskott till skattekraften. Därför har jag förståelse för de lokala opinioner som har kommit till uttryck på olika sätt, även här i riksdagen.

I debatten om F 11 och F 12 sägs från moderat håll att indragningen av dessa flottiljer är en följd av 1972 års försvarsbeslut. Detta är inte riktigt. Riksdagen band sig i princip för en minskning av antalet enheter inom flygvapnet redan när beslut fattades om övergång till Viggen. Det

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrations-
tioner vid flygvapnet*

är självklart att om man skaffar sig flygplan och stridsledningssystem som är avsevärt effektivare och dyrare än de vi hade förut, så kan antalet enheter reduceras. Efter hand som Viggplanen levereras och införs i organisationen minskas antalet flygande divisioner. F. n. består flygvapnet av 29 divisioner utöver skolförband samt transport- och målflyg. Dessa 29 divisioner reduceras till 17 i mitten av 1980-talet. Denna numerära minskning kommer självklart att påverka antalet förband i fred. Skulle man bibehålla nuvarande organisation på flottiljerna även med Flygplan 37, så skulle man kunna dra in fyra eller fem flottiljer.

Nu kan man emellertid inte av operativa skäl gå så hårt fram som att anpassa organisationen efter vad som är mest rationellt och ekonomiskt motiverat. Bl. a. med hänsyn till stridslednings- och mobiliseringsuppgifter måste vi ha en viss fördelning av flygförbanden över hela vårt territorium. Herr Träff citerade nyss ett uttalande av FFU om motiv för en viss utbredning av flygförbanden, och det är riktigt att FFU har skrivit så och har den uppfattningen. Men det uttalandet är ett argument för att inte gå hårdare fram än vad som har föreslagits.

I början av 1971 fick försvarets fredsorganisationsutredning regeringens uppdrag att lämna förslag på hur flygvapnets fredsorganisation från mitten av 1980-talet skall anpassas till den krigsorganisatoriska utvecklingen. Därvid angavs i en särskild promemoria att två flottiljer borde läggas ner, och utredningen skulle också belysa konsekvenserna av att en tredje flottilj drogs in. Med hänsyn till operativa faktorer har utredningen föreslagit att en tredje flottilj i varje fall f. n. inte bör dras in. Regeringen och utskottet har anslutit sig till den ståndpunkten.

I övrigt föreslås en utglesning av organisationen inom flottiljerna. För närvarande innehåller en flottilj som regel tre flygande divisioner. Detta antal föreslås minskat till två. Detta är inte särskilt rationellt, men det är motiverat av operativa skäl.

När utredningen skulle föreslå vilka två flottiljer som skulle dras in var valfriheten inte särskilt stor.

Landet är indelat i ett antal luftförsvarsektorer. Inom varje sådan sektor bör det rimligtvis finnas åtminstone ett förband. Sådana uppgifter som mobilisering, beredskap, osv. måste man också ta hänsyn till. I slutomgången fanns det egentligen fyra flottiljer att välja emellan, nämligen dels F 11 i Nyköping eller F 13 i Norrköping, dels F 12 i Kalmar eller F 17 i Ronneby.

Självfallet hade utredningen också att ta hänsyn till regionalpolitiska förhållanden. Alla dessa fyra platser kan med all rätt åberopa regionalpolitiska motiv för att resp. förband skall vara kvar. Men vid en vägning mellan operativa krav, regionalpolitiska motiv och ekonomiska värderingar kom vi till samma resultat som chefen för flygvapnet tidigare hade kommit till, nämligen att F 11 i Nyköping och F 12 i Kalmar bör dras in. En stor majoritet bland remissinstanserna har, liksom regeringen och utskottsmajoriteten, kommit till samma uppfattning.

Jag övergår till att kommentera de reservationer som fogats till ut-

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrationer vid flygvapnet*

skottets betänkande.

Moderata samlingspartiet yrkar på att både F 11 och F 12 skall behållas för att nästa försvarsbeslut inte skall föregripas. Herr Träff sade nyss att moderaterna inte har godtagit den – som han uttryckte det – försvagning av vårt försvar som inleddes 1967. Det uttalandet ger intryck av att om moderaternas förslag i försvarsfrågan hade genomförts så hade en indragning av dessa två flottiljer kunnat undvikas. Det är emellertid inte riktigt. I samband med 1972 års försvarsbeslut var det – det vill jag erinra om – inget politiskt parti här i riksdagen som förordade en sådan omfattning av flygvapnet att nuvarande fredsorganisation skulle kunnat bibehållas.

Som ett alternativ till 1970 års försvarsutrednings betänkande presenterade överbefälhavaren ett eget förslag. Han förordade en organisations- och kostnadsnivå som inget politiskt parti kunde ansluta sig till. Men även ÖB-förslaget innebar inskränkningar i organisationen.

Så sent som den 21 februari i år har f. ö. överbefälhavaren uppdragit åt chefen för flygvapnet att överväga förslag om indragning av ytterligare en flottiljadministration och därvid ange vilken som i så fall bör komma i fråga samt konsekvenserna av en sådan åtgärd.

Min konklusion blir därför att om det till äventyrs skulle visa sig nödvändigt att utöka flygvapnets krigsorganisation i framtiden, t. ex. med ytterligare flygande divisioner, kan detta ske inom ramen för den fredsorganisation som etableras sedan två flottiljer dragits in. Det råder en ganska enstämmig uppfattning även bland de militära experterna om att fredsorganisationen bör begränsas för att ge utrymme åt anskaffning av materiel och därmed öka värnkraften och effektivisera försvaret. Även om moderata samlingspartiet är berett att kraftigt öka de militära utgifterna, utgår jag från att dessa inte kan höjas hur långt som helst. Anskaffning av en division Flygplan 37 – dvs. Viggen – kostar ca 600 milj. kr. med upprustning, ammunition osv. Fyra divisioner skulle alltså kosta bortåt 2,5 miljarder kronor. Drift- och underhållskostnaderna för fyra divisioner Viggen kostar ca 130 milj. kr. om året. Under en femtonårsperiod – som man beräknar livslängden till – skulle alltså drift och underhåll av dessa divisioner kosta nästan lika mycket som anskaffningen av flygplanen och utrustningen. Jag utgår från att varken moderata samlingspartiet eller någon annan är beredd att förorda en så kraftig ökning av flygvapnets resurser som det här blir fråga om på de övriga försvarsgrenarnas bekostnad. Någon sådan tendens har vi i varje fall hittills inte märkt.

Reservationen 2 av herrar Petersson i Gäddvik och Träff bör därför avslås.

I reservationen av mittenpartierna föreslås att F 11 i Nyköping skall dras in, men beträffande F 12 i Kalmar vill man att beslutet skall uppskjutas i två år. Reservationen innebär framför allt två väsentliga nackdelar. Att driva Kalmarflottiljen kostar i dagens penningvärde 55 milj. kr. om året, förutom kostnaderna för sektorsuppgifterna, som under alla

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrationer vid flygvapnet*

förhållanden måste bestridas. På två år blir det 110 milj. kr. som skall tas fram. Det kan inte vara lättare för skattebetalarna om, såsom reservanterna föreslår, en del av dessa extra kostnader skall finansieras utanför försvarets kostnadsram. Vissertligen förstärks väl försvarsberedskapen något, men att finansiera detta med arbetsmarknadsstyrelsens beredskapspengar kan väl ändå inte vara meningen.

Den allvarligaste nackdelen, om denna reservation skulle bifallas, är den osäkerhet som drabbar personalen. Det har faktiskt varit en påfrestande prövotid, som de anställda varit utsatta för under den tid som förflutit sedan först chefen för flygvapnet år 1972 föreslog att Kalmarflottiljen skulle dras in. Därefter kom FFU:s förslag i november 1973. Sedan har frågan remissbehandlats och stötts och blötts i den allmänna diskussionen. Hela tiden har personalen svävat i ovisshet om huruvida flottiljen skall vara kvar eller dras in.

Nu står vi inför uppgiften att fatta beslut här i riksdagen. Många vill ha ett avgörande i den ena eller andra riktningen. Att vänta i två år med att fatta beslut ökar osäkerheten bland personalen. Arbetsglädjen inom flottiljen sjunker och effekten reduceras. Dessutom finns det ingenting som tyder på att vi skulle ha ett säkrare beslutsunderlag om två år än vad vi har i dag. Jag yrkar därför att reservationen i måtte avslås.

En viktig fråga, som flera talare har tagit upp och som utredningen ägnat stor uppmärksamhet åt, gäller de arbetsmarknadsmässiga och regionalpolitiska konsekvenserna vid en indragning av flygflottiljer och militära förband över huvud taget. Statsmakterna har vid tidigare indragningar av flygflottiljer och andra militära förband haft möjlighet att göra detta i storstadsområden och på andra platser som tidigare också hade en mycket god tillgång på arbetstillfällen. Denna möjlighet står inte längre till buds beträffande flygvapnet. Var man än gör reduceringar i fråga om den militära verksamheten för det med sig negativa regionalpolitiska och kommunalekonomiska konsekvenser. Vad gäller flottiljen i Kalmar får en indragning av den sådana negativa verkningar. Men de blir mindre i Kalmar än vad de skulle bli i Ronneby om F 17 skulle dras in. Herr Petersson i Röstånga anförde nyss att de negativa konsekvenserna för Kalmar motiverar att flottiljen där inte borde dras in. Naturligtvis kan man inte avstå från att göra nödvändiga rationaliseringar inom vare sig försvaret eller andra samhällssektorer därför att de medför vissa kommunalekonomiska svårigheter. Men det gäller att så långt det är möjligt minimera dessa. Både utredningen och regeringen har uttalat att samhället med de medel det förfogar över måste bidra till att skapa nya sysselsättningstillfällen i Nyköping och Kalmar som uppväger det bortfall som flottiljindragningarna för med sig.

Utskottet har med anledning av regeringens uttalande i propositionen och med anledning av tre motioner i samma sak kraftigt strukit under dessa synpunkter. Utskottet föreslår också att riksdagen i skrivelse till regeringen ger till känna vad utskottet anfört i fråga om regionalpolitiska insatser.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Efter det mycket utförliga och intressanta anförande som herr Gustafsson i Uddevalla har hållit kan jag inskränka mitt anförande. Jag hade faktiskt eljest antecknat just en del av de synpunkterna, som jag tycker är angelägna att framhålla.

Går vi över till ett helt nytt flygplanssystem som Viggen med allt vad det kostar måste vi självfallet ta konsekvenserna av det. Det är helt orimligt att dröja kvar i en organisation som är avsedd för något helt annat. Vi måste helt enkelt se till att vi är rationella och får valuta för de pengar som vi lägger ned. Det gäller också från försvarets synpunkt.

Efter ett mycket grundligt utredningsarbete har man alltså kommit fram till att det är möjligt att dra in två flottiljer. Herr Gustafsson i Uddevalla har noga redogjort för det förhållandet att vi egentligen skulle ha gjort betydligt mera. Men han har anvisat en möjlighet, nämligen att vi gör en neddragning vid praktiskt taget alla flottiljer och stannar för att ha två divisioner kvar. Det är en kompromiss som innebär att vi kan behålla fler flottiljer. Vi tar på oss administrationskostnader som blir större än de eljest skulle ha blivit. Jag undrade för min del hur man från de andra försvarsgrenarna skulle komma att ställa sig till den tanken. När frågan fördes fram förordade emellertid både arméchefen och marinchefen att man skulle ta denna hänsyn.

Det är värt att notera att det förslag som riksdagen nu har att ta ställning till är väl förankrat. Det har varit föredraget i militärledningen. Bakom förslaget står alltså överbefälhavaren och chefen för flygvapnet men också representanter för de andra vapengrenarna. Jag förstår att de har tillstyrkt detta förslag. Det är ett bra förslag. Men i departementet har vi ingalunda saklöst expedierat utredningens förslag. Vi har gjort mycket noggranna studier över verkningarna och kommit till samma resultat som militärledningen. Förslaget är så grundligt genomarbetat, säger överbefälhavaren, att det kan läggas till grund för ett beslut. Jag har kommit till samma uppfattning att det faktiskt inte ges möjligheter att finna någon bättre lösning.

Alla måste erkänna att när utskottet nu redovisar resultatet av sitt arbete visar det sig att varken reservanterna eller några andra kunnat ange någon lösning som är bättre – under förutsättning att vi beaktar de krav jag nämnde att vi skall ha en effektiv användning av resurserna. Detta gäller både de medel som tilldelas försvaret och naturligtvis också den personal som tas i anspråk.

Herr talman! Jag har således velat framhålla att vi i departementet mycket noga prövat förslaget och kommit fram till att den bedömning som både herr Gustafsson som utredningsman, hans experter samt militärledningen gjort, är den rätta. Därför har jag, det måste jag säga, väldigt svårt att förstå att de som representerar folkpartiet och centern

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrationer
vid flygvapnet*

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrationer vid flygvapnet*

i utskottet kunnat komma till den uppfattningen att man inte nu skulle behöva ta ställning i denna fråga. Det kan inte finnas några särskilt goda skäl för ett uppskov. Jag har frågat mig vad det är som skall inträffa under de närmaste två åren som helt skulle kunna stälpa den bedömning som vi gjort om den vapentekniska utvecklingen och utvecklingen inom flyget. Reservanterna har den förhoppningen – men ingenting stöder detta antagande – att vi om ett par år bättre skulle kunna göra en bedömning av situationen.

Kan det vara någonting annat som lett fram till att reservanterna intagit denna ståndpunkt? Jag har inte kunnat komma till något annat resultat än att man här ser en utsikt till att tillfoga regeringen och försvarsministern ett bakslag. Jag kan inte se att detta ståndpunktstagande är särskilt ambitiöst eller riktigt. Jag har också svårt att förstå dessa ledamöter i kammaren från folkpartiet och centern som nu kommer med detta förslag, samtidigt som man i andra sammanhang gjort sig till tolk för en återhållsamhet när det gäller kostnaderna för vårt försvar. Jag respekterar dem som har en pacifistisk inställning och som säger att de inte vill vara med. Men jag kan inte respektera människor som av taktiska skäl frångår en sådan inställning och är beredda att stödja förslag som skulle kosta mer pengar än det förslag den ansvariga militärledningen i vårt land kommit fram till. Ett sådant handlande kan inte vara välbetänkt. Detta är inte bara en taktisk fråga, utan man tar på sig ett ansvar som man får bära med sig vid framtida ställningstaganden. Här har man ändå, som herr Gustafsson säger, intagit en ställning som innebär att man är beredd att öka med mer än 100 milj. kr. Man säger sedan att detta sker av regionalpolitiska hänsyn. Men då har man gjort ont värre.

Det är väl ändå svårare att kunna gå ut till medborgarna och säga: Nu har vi använt mer än 100 milj. kr. i regionalpolitiskt syfte. Människorna frågar då naturligtvis vad man åstadkommit med dessa pengar. Svaret blir, att vi nu beslutat att lägga ner en flottilj som vi hållit vid liv under två år. Detta har kostat mer än 100 milj. kr., och det måste vi nu betala för. Jag har mycket svårt att tro att detta skulle kunna uppfattas som en riktig användning av 100 milj. kr. Om dessa pengar sätts in på ett vettigt sätt kan de verkligen betyda någonting för systerstaten. Men det är sannerligen icke lämpligt att binda sig för att i efterhand betala en dyr räkning för att man upprätthållit en verksamhet längre än vad som av ansvariga myndigheter och personer som verkligen tänkt igenom dessa frågor bedömts vara riktigt.

Herr talman! Jag lovade att göra ett kort inlägg, men jag kunde inte underlåta att framföra dessa synpunkter sedan jag läst betänkandet. I övrigt tycker jag att herr Gustafsson i Uddevalla har gett en både utförlig och realistisk beskrivning av de problem som vi står inför.

Herr TRÄFF (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig till en början säga att det känns skönt att företräda

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrations-
tioner vid flygvapnet*

ett parti i denna kammare som kan göra sin röst hörd i en sådan här debatt utan att behöva bli beskyllt för att hemfalla åt kortsiktiga taktiska spekulationer. Låt mig sedan ta upp några punkter som både herr Gustafsson i Uddevalla och chefen för försvarsdepartementet rörde vid. Jag börjar i slutet. Jag noterade – och jag hoppas att jag noterade rätt – att herr försvarsministern sade att det nu föreliggande förslaget är resultatet av den ansvariga militärledningens ställningstagande och att det vore orimligt att tänka sig att besluta om någonting som kostar mer än vad experterna, dvs. de ansvariga militärerna, har föreslagit. Det är väl ändå så att deras ställningstaganden är baserade på den ekonomiska ram inom vilken de har att röra sig, och det är väl alldeles uppenbart att en prioritering där kanske leder fram till det föreliggande förslaget. Men vad vi från moderata samlingspartiets sida hela tiden har sagt är att vi behöver lägga mer pengar på försvaret, inte minst för att få effektivare och bättre materiel.

Jag är också medveten om, herr Gustafsson, att det inte är 1972 års försvarsbeslut allenast som är grundläggande för det nu föreliggande förslaget. Utvecklingen mot en försvagning av försvaret började ju redan 1967. Det förslag på bibehållandenivå som ÖB kallade det och som var hans förslag 1972 innebar en minskad fredsorganisation. Jag delar helt den uppfattningen att effektivare flygplan, i det här fallet Viggen, i förhållande till tidigare kunde motivera en neddragning av fredsorganisationen inom vissa operativt givna gränser. Vi kan väl också konstatera att man har vidtagit sådana nedskärningar. Om jag inte räknat fel rör det sig om fyra nedlagda flottiljer: F 9 försvann 1968, F 2 och F 8 1970 och F 3 1971.

De nya initiativ från ÖB som herr Gustafsson hänvisade till och enligt vilka ÖB gett chefen för flygvapnet i uppdrag att undersöka möjligheterna att lägga ner ytterligare en flottiljadministration ligger väl också inom ramen för kostnaderna. Jag citerade ju vad ÖB sagt om svårigheterna att inom de angivna ramarna få plats med det försvar som han vill ha.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp) kort genmäle:

Herr talman! Reservationen 1 handlar dels om regionalpolitik, dels om militärpolitiska bedömningar. Jag har för min del i talarstolen i dag prioriterat de regionalpolitiska bedömningarna. Jag anser att kostnaderna för att under ytterligare några år driva flottiljen i Kalmar sannerligen icke uppgår till de astronomiska tal som statsrådet här lät påskina. Det kan enligt min mening vara en fördel att vänta till efter försvarsbeslutet 1977 när vi skall ta ställning i stort. Även om beslutet då skulle bli detsamma som det vi fattar i dag skulle statsmakterna vid en eventuell nedläggning ha ytterligare två år på sig att lösa de problem som uppstår dels för personalen, dels för regionen i dess helhet.

Vi talar mycket ofta om ett folkförsvar, och det tycker jag att vi gör med all rätt. Men om försvaret skall kunna omfattas av alla medborgarkategorier, måste man förvänta sig att de beslut om försvaret som

*Indragning av vissa
flottiljadministrationer
vid flygvapnet*

fattas i riksdagen är av sådan art att de passar in i samhällsplaneringen och visar att försvarsfrågorna behandlas parallellt med annan verksamhet. Om en region har en besvärlig utveckling, måste det från invånarnas synpunkt framstå såsom orimligt att riksdagen, innan beslut om förstärkningar fattas, berövar regionen det militärförband som finns inom länet – i detta fall Kalmar län. Avvecklingen av militärförband kan och får inte betraktas såsom isolerade händelser i vårt samhälle. De måste sättas in i det stora sammanhanget och förankras i befolkningen.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Uddevalla anförde främst två motiveringar för att riksdagen inte bör ansluta sig till synpunkterna i reservationen 1. För det första pekade han på kostnaderna. De finns emellertid klart angivna i reservationen. Vi räknar med att det kommer att kosta 55 milj. kr. om året i ytterligare två år. Kostnaderna är alltså klart angivna. De som röstar för reservationen vet vad det kostar och har att ansluta sig till att betala den kostnaden.

För det andra anförde herr Gustafsson i Uddevalla att vårt förslag skulle medföra större osäkerhet för personalen. Jag har svårt att förstå den synpunkten att det skulle bli en större osäkerhet för personalen om den vet att den har ytterligare två år på sig för en eventuell omställning.

Försvarsministern gick sedan in på att så att säga läsa bakom det som står skrivet i reservationen och anförde, att han för sin del ansåg att taktiska skäl och en önskan att gå emot försvarsministern och hans förslag låg bakom reservationen. Jag försäkrar att de motiveringar som finns står i trycket. Det är bara att läsa dem. Det finns inga andra motiveringar bakom reservationen. Vi tycker att de som finns är fullt tillräckliga och hållbara.

Bara en synpunkt till. Herr Gustafsson i Uddevalla tog i sitt anförande upp frågan om Ronneby. Vad gäller Ronneby finns i reservationen 1 klart angivet att detta beslut inte berör F 17.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Nu fick herr Petersson i Röstånga svar av sin utskottskollega herr Gustafsson i Stenkyrka, som vitsordade att kostnaderna är just de jag angav.

Skall man genomföra detta förslag såsom en lokaliseringspolitisk åtgärd, kommer det att kosta mer än 100 milj. kr. Jag vill understryka att detta är för mycket pengar från sysselsättningssynpunkt. Det finns mycket annat som de pengarna skulle kunna användas till med mycket större framgång.

Om det gällde en samhällsverksamhet, varigenom allmänheten på något sätt fick sitt behov av service tillgodosett, skulle jag möjligen kunna förstå att man var beredd att säga att det får kosta pengar. Men försvaret har en alldeles speciell uppgift. Befolkningen i övrigt lider ingen skada av en indragning. Det är personalen som drabbas av den. På den punkten

har reservanterna egentligen bara velat skjuta på problemen. Ingenting talar för att man av rent sysselsättningspolitiska skäl skall göra denna väldigt stora satsning.

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! I motion nr 1910, undertecknad av samtliga borgerliga ledamöter på Kalmarlänsbänken, har yrkats avslag på regeringens förslag om nedläggning av Kalmar flygflottilj, F 12. I motionen erinras om att en nedläggning av flottiljen skulle innebära att Kalmar län skulle bli det enda län i riket som saknar militärt fredsförband. Länets läge och det faktum att det har landets längsta kust borde göra detta förhållande helt oacceptabelt ur militär beredskapssynpunkt.

*Indragning av vissa
flottiljadministrations-
tioner vid flygvapnet*

När det gäller F 12-frågans militära sida skall jag be att få citera några av militärbefälhavarens för södra militärområdet uttalanden i ärendet. Inledningsvis anför han bl. a.: "En eventuell nedläggning av fredsflottiljen F 12, som fredsorganisationen vid flygvapnet (FFU) föreslår, har konsekvenser inte enbart för luftförsvaret i östra delarna av milo S utan påverkar negativt hela MB S luftoperativa ansvarsområden. dvs. sektorerna S 1, S 2 och W 2. Nedläggningen innebär inte bara förlust av jaktförband utan även begränsningar av baserings- och betjäningmöjligheter i krig och fred för samtliga flygförband i nämnda sektorer. Dessutom minskar möjligheterna att vidmakthålla en krigsduglig stridsledning av jaktförbanden."

Vidare anføres beträffande konsekvenserna av minskade jaktförvarsresurser: "MB S har ansvaret för jaktförsvaret i milo S och W. De flygstyrkor som en angripare kan insätta mot Syd- och Västsverige från baser i vårt närområde är i dag starka. ÖB har bedömt att dessa kommer att behålla sin kvantitativa styrka och att deras kvalitet kontinuerligt kommer att höjas."

Hur den successiva minskningen av MB S luftförvarsresurser avses ske framgår av följande uppgifter, avseende jaktdivisioner och robotdivisioner:

År 1975 – sju jaktdivisioner och en robotdivision.

År 1982 – endast tre jaktdivisioner.

Militärbefälhavaren anför vidare: "Kvaliteten höjs visserligen i och med övergången till flygplan 37, men denna kvalitativa förbättring torde i huvudsak svara mot den presumtive angriparens kvalitetsförbättringar och kan icke uppväga den ytterst kraftiga nedgången på kvantitetssidan. Konsekvenserna blir starkt begränsade möjligheter när det gäller

- att motstå överraskande anfall
- att skydda och genomföra mobilisering
- att ta upp ett effektivt försvar redan utanför vårt territorium
- att skydda civilbefolkning, näringsliv m. m. mot anfall från luften
- att skydda utrymningen från tätorterna m. m. samt undanförseln av viktig materiel
- att säkerställa uthålligheten.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrationer
vid flygvapnet*

--- Sammanfattningsvis anser MB S att från operativa utgångspunkter och för att bibehålla handlingsfriheten skall fredsflottiljen i Kalmar bibehållas. Därmed säkerställs minimikraven beträffande luftförsvaret inklusive erforderliga basresurser."

Beträffande utnyttjande av Kalmarbasen för verksamhet i fred anføres bl. a.: "Värdering av Kalmarbasen: Baserings på Kalmar innebär vissa klara fördelar:

- närhet till restriktionsfritt övningsområde
- tillgång till övningsområde med modern stridsledningsmateriel, i synnerhet vad gäller låghöjden
- närhet till luftmålskjutningsområde (väster och sydväst Gotland)
- närhet till markskjutsmål (Öland)
- god flygsäkerhet genom två korsande banor (sidvind, banblockering genom haveri)
- högt utnyttjande genom statistiskt bevisat bra flygväder
- goda möjligheter till ingripande i incidentberedskapen."

Herr talman! Detta var uttalanden av militärbefälhavaren för södra militärområdet. Låt mig nu komplettera dem med följande uttalande av chefen för Kalmarflottiljen, vilket jag hämtat ur tidningen Försvarstjänstemannen nr 4 i år:

"Sedan jag kom hit har jag kämpat för att upplysa folk om vad som håller på att ske med det svenska luftförsvaret, säger flottiljchefen Fritz Crona. Jag är övertygad om att nedskärningen av flygvapnet går alldeles för långt och alldeles för hastigt. I början av förra året hade vi 19 jaktdivisioner och 6 robotdivisioner – i början av 80-talet får vi kvar 8 jaktdivisioner, dvs. en tredjedel av vad vi hade i början på 1974 i ett redan då reducerat läge.

Det svenska folket kan inte göra sig en föreställning om vilka konsekvenser ett krig skulle få om vi hade ett otillräckligt luftförsvaret. Vi ställer nu undan och skrotar fullt användbara och moderna plan i en takt som det inte finns motsvarighet till utomlands. *Både NATO och Warszawapakten behåller plan i sin organisation som är omodernare än de som vi nu skrotar.*"

Detta var ett uttalande av chefen för F 12. Låt mig så övergå till de regionalpolitiska synpunkterna i fråga om en eventuell nedläggning av F 12.

Inledningsvis vill jag erinra om den mycket otillfredsställande befolkningsutvecklingen i Kalmar län. Bäst belyses den av det sorgliga faktum att medan rikets befolkning under de senaste 100 åren mer än fördubblats har befolkningen i Kalmar län förblivit oförändrad.

Vi nödgas i vårt län konstatera ett kraftigt underskott i flyttningsrörelserna och för låg ekonomisk aktivitet, vilket bl. a. lett till lägre inkomstnivå, högre utdebitering och svagare skattekraft än i flertalet andra län. Även näringsliv och arbetsmarknad uppvisar svagheter med betydande strukturella problem, som periodvis orsakat hög arbetslöshet och inom vissa områden betydande undersysselsättning.

Länets primära centrum Kalmar/Nybro har också haft en otillfredsställande befolkningsutveckling, och Kalmar kommun har hittills under 1970-talet fått notera en folkminskning på över 400 personer.

Bakom den ogynnsamma utvecklingen i länet och i Kalmarregionen ligger främst det förhållandet att den ekonomiska expansionen och sysselsättningstillväxten tillsammans med kommunikationsutvecklingen varit alltför otillfredsställande för att utjämna de regionala olikheter som finns gentemot andra, mer ekonomiskt livskraftiga områden i vårt land.

Motionsledes här i riksdagen och vid ett stort antal uppvaltningar har representanter för länet fäst statsmakernas uppmärksamhet på den otillfredsställande utvecklingen i Kalmar län.

Som tidigare talare nämnt uttalade riksdagen år 1971 att "mycket talar för att möjligheterna till omlokalisering av statlig verksamhet till denna region särskilt prövas". Detta uttalande och riksdagens senare beslut om förläggning av vissa enheter av televerket till Kalmar ingav oss vissa förhoppningar om en ljusning i situationen.

Men nu har vi fått uppleva att en viss organisationsförändring inom televerket gör omfattningen av lokalisering till Kalmar mindre än beräknad och dessutom att vår flygflottilj hotas av nedläggning.

Inte bara för oss i Kalmar län utan också för envar måste det framstå som anmärkningsvärt att – samtidigt som samhället vidtar betydande lokaliseringssatser för att stärka arbetsmarknaden i Kalmar län och inom Kalmarområdet därför att denna uppvisar betydande svagheter – det läggs fram förslag om avveckling av Kalmar flygflottilj, som med sina nära 500 anställda, varav ca 400 bor i Kalmar, är en av länets större arbetsplatser.

Helt naturligt har alla i Kalmar län bestämt motsatt sig nedläggningen av F 12 – detta både av försvarspolitiska och regionalpolitiska skäl.

En enig länsstyrelse och ett enigt landsting, båda med sitt ansvar för Kalmar läns framtida utveckling, har gett regeringen klara besked i ärendet.

Nämnas bör också en mängd andra meningssyttringar, främst en av försvarets civila tjänstemannaförbunds lokalförening anordnad namnsamling med 20 000 namn, alla vädjande om flottiljens bibehållande.

I vår motion framhålles att en nedläggning av F 12 från såväl länets och kommunens som de enskilda människornas synpunkt skulle vara förödande och orsaka samhället betydande kostnader för att ersätta de sysselsättningstillfällen som skulle försvinna.

Vår motion utmynnar, vilket jag nämnde inledningsvis, i en hemställan att riksdagen måtte avslå regeringens förslag om nedläggning av Kalmar flygflottilj.

Herr talman! Jag har haft förmånen att följa F 12 sedan dess tillkomst i början på 1940-talet. Denna händelse är utan tvivel en av de viktigaste regionalpolitiska åtgärder som kommit Kalmar och Kalmar län till godo. Förhållandet mellan F 12 och det civila samhället har under alla år varit utomordentligt gott. Flottiljens existens har för Kalmar län betytt mycket,

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministra-
tioner vid flygvapnet*

icke bara samhällsekonomiskt utan också för försvarsviljan i länet.

Till slut: Vad vi här i dag diskuterar är för Kalmar läns vidkommande livsviktigt, men det är också en riksangelägenhet av största betydelse. En nedläggning av F 12 vore både av försvarspolitiska skäl – situationen i omvärlden och ovissheten om innebörden av de beslut om vårt framtida försvars utformning som skall fattas av 1977 års riksmöte – och av regionalpolitiska skäl, dvs. den djupt otillfredsställande befolkningsutvecklingen i Kalmar län, absolut utesluten.

Herr talman! Jag skall kort kommentera vad som sagts här bl. a. om personalen vid flottiljen, nämligen att det för den vore bäst att få ett besked. Personalen förväntar sig ett positivt besked. Får den inte det, önskar den ett uppskov.

Jag vill också understryka att vi här aldrig har uttalat oss mot Ronnebyflottiljen.

När försvarsministern talade så mycket om militärledningen och dess syn på denna fråga, kunde jag inte underlåta att tänka på beslutet om förläggande av ett försvarsförband till Arvidsjaur. Om minnet inte sviker mig, hade militärledningen då avstyrkt en sådan förläggning. Där kunde då göras stora insatser från regionalpolitisk synpunkt. Men det är man inte villig till när det gäller Kalmar län, som har så utomordentligt stora bekymmer och där även försvarspolitiska skäl talar för ett försvarsförband.

Än en gång vill jag framhålla att Kalmar län är det enda län i riket som skulle bli utan fredsförband om F 12 lades ner. Hur kan man som försvarsminister försvara en sådan sak?

Herr talman! Jag ber att under åberopande av det anförda få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen 2, vilket innebär avslag på regeringens förslag i ärendet.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara bemöta herr Schött på en enda punkt. Herr Schött nämnde i sitt anförande att en indragning av F 12 i Kalmar skulle vara oacceptabel ur beredskapssynpunkt och ur allmänt operativa synpunkter. Det är klart att man kan ha olika mening om det, men den främsta auktoritet som landet förfogar över på detta område – alltså när det gäller militärt operativa bedömningar – är överbefälhavaren och försvarsstaben. Överbefälhavaren har av just operativa skäl tillstyrkt en indragning av F 12, i likhet med militärledningen i övrigt, som består av bl. a. försvarsgrenscheferna. Jag skall läsa upp ett stycke av överbefälhavarens uttalande. Han konstaterar bl. a. att "en indragning av flottiljerna F 11 och F 12 vid slutet av 1970-talet samtidigt som F 1 bibehålls utgör den fredsorganisatoriska lösning som bäst tillgodoser de operativa och krigsorganisatoriska kraven".

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte samma försvarsexpert som herr Gustafsson

i Uddevalla, men jag kan i alla fall åberopa både chefen för F 12 och militärbefälhavaren för södra militärområdet, vilka ju inte bör vara alldeles okunniga om vad flottiljen i Kalmar betyder ur militär synpunkt.

När det gäller överbefälhavaren utgår jag ifrån att hans bedömning är gjord inom den ram som har anvisats honom.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är uppenbart att man kan ha delade meningar, och det är också rätt naturligt att chefen för F 12 gärna försöker anföra alla motiveringar för att behålla sitt förband, som han är chef över. Vidare kan man förstå att militärbefälhavaren i södra militärområdet har ungefär samma ambitioner. Men överbefälhavaren och militärledningen har ändå det övergripande ansvaret för hela landet. Det är ur den aspekten ÖB tillsammans med militärledningen i övrigt har tillstyrkt det föreliggande förslaget.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Skulle herr Gustafsson i Uddevalla vilja vara vänlig att tala om för mig hur man skall motivera att Kalmar län med dess utsatta läge blir det enda länet i vårt land utan något fredsförband.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Försvarsutskottet har i sitt betänkande nr 14 föreslagit att flottiljerna i Nyköping och Kalmar skall nedläggas. Jag och några andra socialdemokrater har lagt fram motionen 1994 med synpunkter och yrkanden i den här frågan.

Jag vill emellertid till att börja med deklarerat att vi motionärer delar partiets och regeringens uppfattning att kostnaderna för vårt försvar är så stora att det är motiverat att lägga ned två flygflottiljer. Kostnaderna är kanske alltför stora t. o. m. Vi anser alltså att det finns försvars-ekonomiska motiv för en sådan nedläggning. Det innebär att motionsyrkandet 1 i vår motion sammanfaller med propositionen och betänkandet. Däremot kan vi inte godkänna valet av flottilj som skall nedläggas såvitt avser Kalmar. Vi hävdar att F 12 i Kalmar borde bibehållas inom flygvapnets fredsorganisation. I stället bör nedläggning ske i annan del av landet, där de negativa konsekvenserna för sysselsättning och regional utveckling inte blir så kännbara som just i Kalmarområdet.

Utskottet har anfört två grunder för valet av flottiljer som skall nedläggas: dels de försvarsoperativa skälen, dels de regionalpolitiska bedömningarna. Jag vågar inte som lekman, i motsats till herr Schött, ha en uppfattning om de försvarsoperativa skälen. Det skall nog experter till för att bedöma den frågan. Jag vet inte vilka förutsättningar som kan finnas i det avseendet i valet mellan de olika flottiljerna.

Utskottet säger emellertid att de regionalpolitiska bedömningarna måste komma in i övervägandena i särskilt hög grad när det är fråga om att dra in fredsadministrationer som är belägna i regioner med svåra

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrations-
tioner vid flygvapnet*

arbetsmarknadsproblem. Kalmarregionen, och kanske sydöstra Sverige över huvud taget, har onekligen sådana problem. Det framgår bl. a. av vår motion och det har framgått i riksdagen i andra sammanhang. Vi anser alltså att propositionen och utskottet inte har tagit tillräcklig hänsyn till just de regionalpolitiska skälen. Jag vill också säga att jag saknar motiveringarna i inte minst utskottets betänkande och kanske också propositionen och utredningen när det gäller denna fråga. Man har endast gjort en jämförelse mellan Kalmar och Ronneby avseende flottiljnedläggelsens betydelse.

Vi vet att Kalmarregionen haft och har negativ utveckling. Vi vet också att det finns flottiljer inom regioner, som haft en mycket stark positiv utveckling, och vi menar att det hade varit skäl att pröva indragningen av Kalmarflottiljen mot en motsvarande åtgärd för andra flottiljer.

Vi menar också att det måste vara fel att endast se till flottiljnedläggningen vid den regionalpolitiska bedömningen. Det kan inte vara riktigt att bara ta hänsyn till vad flottiljnedläggningen innebär ur skattemässig synpunkt för Kalmar resp. Ronneby. Det är en alltför svag argumentering, framför allt av det skälet att Kalmar kommun är större än Ronneby. Utslagen per capita får nedläggningen självfallet mindre betydelse i Kalmar än i Ronneby. Jag menar att man måste ta hänsyn till den totala bild som de olika regionerna uppvisar när man gör denna bedömning och inte bara tillgripa en skattemässig bedömning. En sådan totalbedömning har mig veterligt inte gjorts i detta sammanhang. Så har dock skett vid andra tillfällen här i riksdagen.

Inrikesutskottet har vid två tillfällen uppmärksammat dessa problem, nämligen dels 1971, dels 1973 i samband med utlokaliseringen av statliga verk. Och, mina vänner och kolleger i kammaren, vi har själva varit med om att godkänna de synpunkter inrikesutskottet i det avseendet har anfört. Inrikesutskottet har tidigare uttalat sig för att man skall lokalisera statlig verksamhet till Kalmar och till den sydöstra delen av landet i övrigt. Sådana lokaliseringar skall särskilt prövas tillsammans med motsvarande behov för Norrlandsregionerna.

Nu skulle alltså de regionalpolitiska bedömningarna visa att man i stället kan dra in statlig verksamhet i Kalmarregionen. Det gör att jag måste fråga: Vad är det som hänt sedan 1971 och 1973 som motiverar, att man av regionalpolitiska skäl bedömer att det nu är lämpligt att lägga ned flottiljen i Kalmar? Jag är medveten om att man kanske betraktar mig som en bypolitiker i detta sammanhang, men jag vill som sagt understryka, att hela riksdagen vid två tillfällen beslutat att man skulle satsa på den aktuella regionen men att man nu i stället går den motsatta vägen.

Dess värre tror jag också att utredningen har presenterat felaktiga uppgifter när det gäller antalet anställda i Ronneby resp. Kalmar. Utredaren har gjort en felberäkning av personalantalet vid F 17 1979/80. Beräkningen har gjorts med nuvarande tre divisioner samt med den större

personal som ingår i nuvarande 32-divisionen. F 12 och F 17 skulle vid den tidpunkt det är fråga om i så fall ha fått två 35-divisioner.

Därtill har räknats in personal vid TV3, som enligt planerna skall flyttas till Älmhult 1980.

Man kan kanske komma fram till den regionalpolitiska värdering som utskottet gjort, om man dels enbart ser till de skattemässiga följderna, dels beräknar personalen i Ronneby för högt i förhållande till personalen i Kalmar. Detta innebär emellertid inte att jag yrkar på att Kalmarregionen i första hand skall ställas mot Ronnebyregionen. Jag menar att man i alla sådana här sammanhang skall göra en prövning från total regionalpolitisk synpunkt.

Det har förut nämnts att Kalmar län blivit det enda län som kommer att sakna militärförband, om den föreslagna nedläggningen sker. Det är ju desto mer märkligt som vi vet att det finns län, där både två och tre förband är förlagda.

Jag måste, herr försvarsminister, säga att jag anser att detta dess värre är en misshandel av Kalmar län och Kalmarregionen. Av den anledningen yrkar jag bifall till motionen 1994.

Jag skulle sedan något vilja kommentera de två reservationer som är fogade till försvarsutskottets betänkande. I reservationen 2 föreslår moderaterna ett bibehållande av alla befintliga flottiljer. Både Gunnar Gustafsson i Uddevalla och försvarsministern har förklarat varför detta inte är möjligt. Jag kan för min del inte stödja reservationen av de skäl som nämnts, inte minst de försvarsekonomiska.

I reservationen 1 begär mittenpartiernas representanter ett uppskov på två år med F 12:s nedläggning. Också i det fallet har både Gunnar Gustafsson och försvarsministern lämnat motivering varför detta är olämpligt, och det finns ingen anledning för mig att upprepa den. Jag vill emellertid understryka att tanken att man skulle ta 110 milj. kr. utanför försvarsramen innebär ett system som jag som socialdemokrat – och, förmodar jag, mina medmotionärer – inte kan vara med om. Det är väl AMS-medel som avses, och jag håller med om att det säkerligen går att göra mycket mer med de pengarna via AMS än att driva en flygflottilj. Dessutom måste det principiellt vara helt felaktigt att bekosta försvaret med AMS-pengar. Om ett beslut om nedläggning ändå måste fattas, är det väl bättre att ta det nu än att skjuta på det i två år. Då kan man använda tiden för att mildra verkningarna, och jag förutsätter att det sker på det sätt som vi har nämnt i vår motion under punkten 3. Och vi vill som sagt absolut inte lägga AMS-medel på försvaret. Av dessa skäl kan jag inte heller stödja reservationen 1.

Om yrkandet om bifall till motionen 1994 avslås och beslut fattas om nedläggning, förutsätter jag att allt görs för att mildra verkningarna för de anställda i både Kalmar och Nyköping, att riksdagen lever upp till andan i de beslut som den har fattat beträffande utlokalisering av statliga verk 1971 och 1973 genom ytterligare utlokalisering av statlig verksamhet och att regeringen genom regionalpolitiska insatser kompenserar Kalmarregionen.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministra-
tioner vid flygvapnet*

I detta anförande instämde herrar Alemyr, Andersson i Gamleby och Petersson i Nybro (samtliga s).

Herr PETERSSON i Röstånga (fp) kort genmäle:

Herr talman! I stället för att stödja folkpartiets och centerns gemensamma reservation för att bevara F 12 eller i varje fall skjuta upp ett nedläggningsbeslut i två år yrkar alltså herr Nilsson i Kalmar bifall till motionen 1994. Det tycker jag bara är ett sätt att komma undan sitt ansvar och freda sitt samvete.

Herr TRÄFF (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar sade bl. a. att han av försvars-ekonomiska skäl inte kunde acceptera moderatreservationen nr 2. Jag hoppas att han inte stödde den inställningen på den kostnadsredovisning som herr Gunnar Gustafsson i Uddevalla lämnade. Jag hann inte säga det i min replik till herr Gustafsson, men jag har litet svårt att känna igen hans siffror. Han nämnde att fyra divisioner Viggen drar en årskostnad på 130 milj. kr. Mig förefaller detta vara uppenbart överdrivet. Jag har i min hand en handling med försvarsstatistik, och enligt den skulle den ungefärliga årskostnaden för en organiserad division AJ 37 resp. J 35 vara 15,4 resp. 12,8 milj. kr. I stället för den av herr Gustafsson angivna siffran skulle detta innebära omkring 60 milj. kr. per år.

När herr Nilsson i Kalmar säger att man inte kan acceptera att vi driver försvaret med AMS-pengar, så må det väl konstateras, eftersom det står i samma proposition, att man uppenbarligen från socialdemokratiskt håll inte har någonting emot att driva AMS med försvarspengar. Jag hänvisar till vad som händer i Arvidsjaur.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande herr Peterssons i Röstånga inlägg är det riktigt att jag sade att vi inte kan acceptera att man skjuter på beslutet. Vi tror inte att det kommer att tjäna någonting till. Det är bättre att använda tiden fram till nedläggningen för att kompensera regionen med sysselsättning.

Men vad vi framför allt inte kan stödja i reservationen 1 är att man skulle använda pengar utöver försvarsplanen, alltså använda AMS-medel för att driva försvaret. Det är helt omöjligt. Detta måste redovisas under den punkt där vi har det systemet, och det finns ingen anledning att frånga det.

I övrigt tycker jag att denna reservation ändå bara innebär ett uppskjutande i två år. Man säger det visserligen inte rent ut, men skrivningen innebär ju att det under tiden skall vidtas en del åtgärder, och då kan det inte betyda annat än att det skall bli en nedläggning – man vill bara göra nedläggningen två år senare. Den principen tycker vi är felaktig.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Jag skulle till stora delar kunna instämma i vad herrar Schött och Bernt Nilsson här har sagt i denna fråga. Det är synd att det stora intresse som Bernt Nilsson har för att behålla F 12 inte har kunnat kanaliseras så att det kunnat ske en samstämmig kraftansträngning för den saken även här i kammaren i dag.

Om man drar slutsatsen av vad herr Nilsson sade, blir den egentligen att tiden var mogen för att man skulle börja om igen i frågan och räkna på om det möjligen fanns någon annan flygflottilj som man lämpligen kunde lägga ned i stället för Kalmars F 12. Det är självklart att i en region som Kalmarregionen kommer en sådan här nedläggning inte att gå spårlöst förbi.

Det är ju två huvudskäl som hela debatten kretsar omkring i frågan om man skall ha F 12 kvar eller inte. Det är dels det försvarspolitiska skälet som motionen, utskottsmajoriteten och alla andra har talat om, dels det regionala skälet som gäller arbetsplatser, försörjningsunderlag, skattekraft osv.

I fråga om det försvarspolitiska skälet visar ju en rätt lång erfarenhet att vad som har varit erforderligt under en tid har man vid ett annat tillfälle ansett inte vara erforderligt. De militära ambitionerna har alltså gått i vågor. Om man med intresse följt försvarsfrågan så långt tillbaka som från införandet av 1925 års härordning har man faktiskt stor anledning att konstatera detta.

Utredningsmannen Gunnar Gustafsson har föreslagit att F 12 skall vara kvar som krigsflygfält, och det är väl ändå en poäng att det ur försvarspolitisk synpunkt anses värdefullt att ha flygfältet kvar. Förslaget om nedläggning av Kalmar flygflottilj har motiverats med den utveckling som flygplanet Viggen kan ge upphov till och som i och för sig redan medfört stora bekymmer på både det ekonomiska området och andra områden.

Sydöstra Sveriges förut ganska illa åtgångna sysselsättning kommer att drabbas hårt av att de här ca 480 arbetsplatserna försvinner – det kan inte förnekas. Det är inte taktiska skäl och ingalunda heller några lokalpatriotiska skäl som gör att befolkningen i bygden och de anställda på F 12 anser att det är oerhört värdefullt om flygflottiljen får vara kvar.

Man tycker förstås också att belägenheten intill ett av våra mest brännbara bevakningsområden, nämligen Östersjön alldeles invid Sveriges gränser, gör det svårt att säga att just F 12 skulle vara lämplig för indragning. En film som visar radarskärmar utslag över Östersjön, i synnerhet nattetid, åskådliggör med all tydlighet hur väsentligt det är att ha en närbelägen stödjepunkt för detta område.

Som en annan talare sagt har man också ett utomordentligt skjutfält på Ölands östra kust och en inflygningskorridor över det stora obebodda Alvaret, där ingen störs på något sätt.

Jag vill upprepa vad många sagt här, att den regionala situationen på befolknings- och sysselsättningsområdet är sådan i Kalmarregionen

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrationer
vid flygvapnet*

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministra-
tioner vid flygvapnet*

att alla ansträngningar bör göras för att ge detta område en del av landets samlade försvarsordningar. Det har också sagts förut men bör likaledes upprepas att efter ett genomförande av utskottsmajoritetens förslag skulle Kalmar län bli det enda län som inte har några militära förband inom sina gränser. På det sättet bidrar man ytterligare till den obalans som finns mellan sydöstra Sverige och andra delar av vårt land.

Jag har några lappar med anteckningar som jag gjorde när jag satt i bänken, och en av dem gäller Gunnar Gustafssons utsago att osäkerheten för personalen vid ett uppskov skulle vara så stor att vi skall akta oss för att öka osäkerheten. Men jag har varit i kontakt med stora delar av personalen, och någonting sådant har då inte uttalats, utan man har – liksom herr Schött refererade – sagt att man helst vill ha flottiljen kvar men att ett alternativ skulle vara att skjuta på beslutet.

Åldersfördelningen vid F 12 är vidare sådan att tidpunkten för en avveckling nu inte är lämplig ur pensionssynpunkt.

Och om det är så, Gunnar Gustafsson, att den försvarspolitiska prövningen är totalt avgörande, varför har man då resonerat om vad kommunalskatten betyder i den ena eller andra kommunen?

Det är som sagt synd att de delade meningar som ledamöterna på länsbanken har inte har kunnat samordnas, men tydligen vill dock alla ha ett beslut i annan riktning än det som riksdagen nu kommer att fatta. Nå, hurudant det beslutet blir vet vi förstås inte; det kan ju bli lottning.

Herr talman! I den kommande voteringen ämnar jag vid punkten 2 i första omgången rösta med reservationen 2, om denna vid kontrapositionen ställs mot reservationen 1. Reservationen 2 ligger nämligen närmast den motion som jag har undertecknat och där det klart yrkats avslag på förslaget om nedläggning av F 12. Om reservationen 2 då faller och reservationen 1 kvarstår kommer jag att i huvudvoteringen rösta för reservationen 1.

Herr BERGMAN i Nyköping (s):

Herr talman! Om man av kostnadsskäl måste göra begränsningar i flygvapnets organisation, så måste man också vara beredd att ta konsekvenserna av en sådan utveckling. De ledamöter som har undertecknat motionen 1993 har därför i motionen inte rest några invändningar mot flottiljindragningar, när nu ett konkret förslag därom föreligger, däremot har vi ifrågasatt om det val av flottiljer som enligt propositionen 1975:75 skall dras in är det från alla synpunkter bästa. Herr Träff hade i det sammanhanget en något moderat förmodan, nämligen att sörmländska motionärerna väl borde ha föreslagit att F 11 skulle bestå på F 13:s bekostnad. Då vill jag säga att med vetskap om de svårigheter på arbetsmarknaden som rått och väl fortfarande råder i Norrköping anser jag för min del att det vore felaktigt att spela ut två grannkommuner mot varandra. Och dessutom skulle ett rent demonstrationsyrkande antagligen kullkasta och fördärva det som vi ytterst syftar till med vår motion,

nämligen att få kompensationsysselsättning till kommunen.

En nedläggning av F 11 kommer dock helt naturligt att medföra stora problem i en region som redan förut är hårt drabbad genom en vikande sysselsättning inom flera näringsgrenar. I det sammanhanget vill jag också ställa en direkt fråga till utredaren, herr Gustafsson i Uddevalla. I försvarsutskottets betänkande nr 14 har nämligen utskottet på s. 4 skrivit "att F 11:s nuvarande etablissement inte bör användas av F 13 men behållas som krigsflygfält". Men när man tar i bruk en helt ny och mer avancerad flygplanstyp antar jag att behovet av olika övningsmoment åtminstone under en övergångstid blir relativt stort. Och i Nyköping finns det en viss oro för att man, med de besvärliga inflygningsförhållanden som råder vid F 13, kommer att förlägga en stor del av start och landning vid mörker och nattövningar till Nyköpingsfältet. Då skulle vi få dubbla negativa effekter av F 11:s nedläggning, dels de i motionen 1993 anförda, dels skulle vi få behålla de störningar som trots allt också finns i närheten av F 11. Min fråga till herr Gustafsson är därför: Är det riktigt som försvarsutskottet säger i sitt betänkande? Kommer inte F 13 att använda sig av Nyköpingsfältet i fredstid?

När nu departementschefen efter noggrann prövning ändå föreslår att F 11 skall läggas ned, så respekterar vi motionärer denna ståndpunkt under vissa förutsättningar.

Vi anser nämligen att den här frågan fr. o. m. nu övergår från att vara en rent försvarspolitisk fråga till att vara en arbetsmarknadspolitisk och kommunalekonomisk angelägenhet för Nyköpings kommun och Södermanlands län.

Motionärerna ser därför med stor tillfredsställelse att chefen för arbetsmarknadsdepartementet så snabbt tillsatt en arbetsgrupp med företrädare för försvars-, arbetsmarknads- och industridepartementen samt representanter för kommunen och de anställda, för bevakning av sysselsättningsfrågor i Nyköpings kommun.

Likaså har utskottet välvilligt behandlat våra förslag i motionen att sysselsättningsstimulerande åtgärder bör förberedas och vidtas inom de närmaste åren. Bl. a. bör prövas om läromedelsproduktionen vid försvarets materielverk helt eller delvis kan förläggas till Nyköping, såsom vi har föreslagit. Men det finns naturligtvis fler åtgärder än de i motionen föreslagna som bör beaktas i det här sammanhanget.

Jag vet att fredsorganisationsutredningen fått i uppdrag att överväga vart den i Nyköping befintliga artilleriflygskolan i framtiden skall förläggas. Kanske utredningens ordförande redan nu kan säga om förutsättningar finns för att behålla nuvarande lokaliseringsplats för den skolan?

Herr talman! Efter den helt igenom positiva behandling som vår motion fått i utskottet har jag inget annat yrkande än utskottet.

Om, som jag utgår ifrån, utskottets hemställan bifalles, läggs ett stort ansvar på regeringen att se till att erforderlig sysselsättningsmässig ersättning ges för vad som genom en ofrånkomlig utveckling bortfaller i Nyköping.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrations-
tioner vid flygvapnet*

Herr TRÄFF (m) kort genmäle:

Herr talman! Mitt uttalande att slutsatsen i motionen 1993 av herr Bergman i Nyköping m. fl. borde ha varit att man förordat en förflyttning av F 13 till F 11 var inte utslag av någon önskan att ställa kommunerna mot varandra – alldeles tvärtom. Jag är gammal Norrköpingspojke och har dessutom haft förmånen att tjänstgöra på F 13 under en period – låt vara att det var på 1940-talet. Detta gör att jag har en speciell personlig förståelse både för Norrköpings problem och för F 13:s problem.

Det som sagts om bekymren med buller och om de flygoperativa besvärigheterna i Norrköping är jag beredd att understryka med utgångspunkt från min personliga erfarenhet. Nu är jag i detta fall i den lyckliga omständigheten att jag inte behöver försöka spela ut kommuner mot varandra, eftersom vi på moderathåll arbetat med önskemål om högre kostnadsramar. Jag kan därför föreslå att F 11 behålls. Flottiljen behövs i Nyköping. Länet och inte minst Nyköpingsregionen har svårigheter att klara ett bortfall av den sysselsättningen.

Herr PETERSSON i Nybro (s):

Herr talman! Låt mig tillägga ytterligare några synpunkter utöver dem som redan anförts av herr Nilsson i Kalmar.

Min personliga inställning i denna fråga är klar sedan länge. Av såväl försvarspolitiska som regionalpolitiska skäl är jag inte övertygad om att det är riktigt att lägga ned F 12 i Kalmar.

Flottiljen har, förutom sin uppgift som övningsförband, en icke o betydlig bevakningsuppgift utmed den långa kusten i Kalmar län och i sydöstra Sverige. Men det är framför allt de regionalpolitiska konsekvenserna av en nedläggning av F 12 som blir allvarliga. Vi kommer att förlora drygt 400 arbetstillfällen inom Kalmarregionen och länet. Detta skall ses mot bakgrund av att Kalmarregionen och Kalmar län tyvärr tillhör de svagare områdena utanför stödområdet. Enligt vad arbetsmarknadsministern upplyste om vid den socialdemokratiska partidistriktskongressen i Västervik i april i år har länet genom statlig medverkan tillförts ca 1 000 nya arbetstillfällen under den senaste tioårsperioden. Det är naturligtvis en insats som vi från länets sida är utomordentligt tacksamma för, men jag vill notera att länet trots denna insats har svårt att hålla sina befolkningssiffror.

Att i det läget frånta länet ytterligare 400 arbetstillfällen utan att garantera en täckning för bortfallet är förvisso en allvarlig sak, och om det skulle bli ett beslut här i dag som innebär ett nedläggande, hoppas jag att statsmakterna och regeringen ser till att det kommer att bli en ersättning för de förlorade arbetstillfällena.

Det är mot bakgrunden av detta allvarliga läge som vi socialdemokrater i länet har motionerat om att F 12 skall bibehållas. Vi biträder emellertid, som herr Nilsson i Kalmar har understrukit, propositionens förslag om att en nedläggning av två flottiljer fullföljes.

För mig framstår vårt motionsförslag som det enda realistiska förslaget,

om man över huvud taget menar allvar med att behålla F 12. Om man på borgerligt håll avser något annat än bara läpparnas bekännelse, bör man därför stödja oss vid voteringen, som kommer om en stund. Då blir det majoritet för ett bibehållande av flottiljen. Självfallet innebär detta underförstått att regeringen får pröva nedläggningen av en annan flottilj.

När jag konstaterar detta – att vårt förslag är det enda realistiska – utgår jag från att exempelvis moderaternas förslag inte vinner gehör utanför det egna partiet och därmed saknar betydelse i detta sammanhang.

Mittenreservationen är så dunkelt skriven att det är svårt att få något grepp om dess innersta syfte. Man vill skjuta avgörandet fram till år 1977. Jag ställer frågan: Ligger i detta förslag någonting annat än att man vill skjuta avgörandet till efter 1976 års val för att därefter avveckla flottiljen? Om så skulle vara fallet, är det enligt mitt förmenande närmast ett cyniskt sätt att behandla både personalen vid flottiljen och den region som berörs.

Det finns dessutom ett avsnitt i denna reservation som jag skulle vilja ha förtydligat. Det gäller kostnaderna för uppskovet. Enligt gjorda beräkningar kommer varje år av uppskov att kosta 55 milj. kr., räknat i prisläge från februari månad i år. Det står i reservationen att en del av dessa kostnader bör täckas av medel utanför försvarsramen. Här skulle jag vilja ha en precisering. Hur stort belopp skall man ta utanför försvarsramen, och var skall man ta de pengarna? Det har inte klart sagts ut. Är det meningen att man skall täcka hela beloppet, 110 milj. kr., utanför försvarsramen, och är det meningen, som det har antytts här av åtskilliga talare – och icke motsagts – att man skall ta det av AMS-medel, då blir jag väldigt fundersam. Det skulle förvåna mig om exempelvis länets riksdagsmän är beredda att för ett uppskov på enbart två år lägga 110 milj. kr. när vi i länet har så många andra angelägna uppgifter som kostar pengar. Jag tänker exempelvis på den urusla vägen från länsgränsen till Kronobergs län över Örsjö och Nybro till Kalmar. Skulle verkligen uppskovet gå före ett sådant arbete? Jag ställer frågan. Det skall bli intressant att se vid voteringen hur ledamöterna från Kalmar län reagerar.

Herr talman! Med det anförda ber jag i likhet med herr Nilsson i Kalmar få yrka bifall till motionen 1994.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c) kort genmäle:

Herr talman! Debatten har kanske pågått länge nog, och det finns ingen anledning att nu på slutet ta upp sakfrågorna till närmare granskning. Jag vill endast säga att herr Petersson i Nybro nog har tagit fel på årtal. I reservationen står att vi vill skjuta på beslutet i avvaktan på 1977 års försvarsbeslut, inte i avvaktan på 1976 års val.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Det har riktats repliker mot mig vid ett par tillfällen

då jag på grund av den debattordning som gäller i kammaren inte har haft möjlighet att svara.

Herr Träff tvivlade på de uppgifter som jag lämnade beträffande kostnaderna, och han undrade varifrån jag hade fått de uppgifterna. Det vill jag gärna redovisa. Jag har fått de uppgifter han åsyftade från flygstaben.

Herr Schött bad mig förklara hur man kan försvara att Kalmar blir det enda länet utan fredsförband. Han motiverade frågan med en antydning om att försvaret av Kalmar län skulle försvagas i händelse av ofred. Det är riktigt att om fredsförbundet dras in finns det inget utbildningsförband kvar i Kalmar län, men i fråga om krigsorganisationen blir det inte någon sådan förändring som herr Schött antyder.

Herr Börjesson i Glömminge talade om fördelen med ett uppskov från personalens synpunkter – flera skulle uppnå pensionsåldern osv. Till det vill jag bara foga den kommentaren att inte någon enda av de anställda kommer att avskedas.

Sedan sade han också att om operativa faktorer har varit avgörande, varför har man då redovisat kommunalskattens effekter i olika kommuner. Det är inte så lätt att göra alla till lags. Någon talare i debatten klagade över att redovisningen inte var fullständig. Men förslaget grundar sig på en sammanvägning av militärt operativa, regionalpolitiska och ekonomiska faktorer där de operativa motiven har vägt mycket tungt.

Slutligen vill jag svara på de två frågor som herr Bergman i Nyköping ställde till mig. Den ena frågan gällde artilleriflygskolans lokalisering. Han nämnde att försvarets fredsorganisationsutredning har i uppgift att utreda den frågan. Det är riktigt att den frågan är under utredning även om FFU inte behandlar den f. n. Överbefälhavaren har uppdragit åt chefen för armén att i samråd med chefen för flygvapnet och försvarets rationaliseringsinstitut utreda frågan om artilleriflygskolans framtida förläggning. Chefen för armén har ännu inte redovisat sitt resultat. Utan att föregripa utredningen vill jag bara redovisa min personliga uppfattning. Enligt den talar många skäl för att skolan ligger kvar i Nyköping.

Den andra frågan gällde mörkerflygningen. Jag vill svara att under resten av 1970-talet, då flygflottiljen ligger kvar i Nyköping, kommer mörkerflygning i viss utsträckning att förekomma på samma sätt som hittills fastän i mindre omfattning, eftersom en viss avtrappning av verksamheten vid flottiljen kommer att genomföras. När flottiljen har lagts ned kommer i princip ingen mörkerflygning att företas över Nyköping annat än i samband med större övningar. Sådana förekommer dock mycket sällan – kanske någon gång vartannat år.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Jag tackar herr Gustafsson för upplysningen om att han hade hämtat sina siffror från flygstaben. Jag bör då kanske nämna att mina siffror är hämtade ur en statistik som är sammanställd i försvarsdepartementets planerings- och budgetsekreteriat.

Det verkar som om det skulle finnas behov av någon form av sam-

ordning, så att den information som lämnas till oss och svenska folket och som ligger till grund för beslutet här blir något mera entydig än vad dessa två uppgifter ger vid handen.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Det gällde hur man ville försvara att Kalmar län skulle vara enda länet utan något fredsförband. Av herr Gustafssons anförande kunde man nästan få den uppfattningen att försvaret av Kalmar län blir starkare genom att man drar in vår flottilj ---.

Låt mig då än en gång citera militärbefälhavaren för södra militärområdet. När det gäller incidentberedskapen hänvisar han till en hemlig bilaga. Jag citerar i övrigt: "Av statistiken framgår att Kalmar har varit och är en mycket värdefull bas inom incidentberedskapen. Vad gäller insatser inom sydvästligaste delen av Östersjön kompletteras den och kan till viss del ersättas av Ronneby, Ljungbyhed och Ängelholm. När det gäller insatser mot företag öster och sydost om Öland och Gotland är däremot Kalmar jämte Visby de klart lämpligaste baserna. Vidare bör uppmärksammas att F 12 nuvarande övningsområden är förlagda till just dessa områden och flygplan i luften ofta tas från ordinarie övningar och sätts in i incidentberedskapsuppdrag.

Det är således till klar fördel för incidentberedskapen om baseringsmöjligheterna på Kalmar kan bibehållas. Till ännu större fördel vore om även ordinarie övningar skulle kunna bedrivas inom F 12 nuvarande övningsområden, vilket skulle underlättas vid en basering av förband på Kalmarbasen."

Ja, herr talman, jag vet att herr Gustafsson är försvarsutredare och hållit på länge med detta, men jag vill säga att när det gäller att bedöma dessa frågor tror jag mer på vad militärbefälhavaren för södra militärområdet och chefen för Kalmar flygflottilj anför.

Sedan vill jag bara till slut ännu en gång erinra om vad det betyder för ett län att bli utan ett försvarsförband. Jag finner det mycket allvarligt inte minst med hänsyn till försvarsviljan. När det gäller vårt försvar är det ändå ytterst försvarsviljan det beror på.

Än en gång ber jag att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Herr Schött ville göra gällande att incidentberedskapen blir lidande. Vi har studerat den också, och jag vill påstå att den inte kommer att minska. På vad sätt denna beredskap skall upprätthållas kan jag inte uttala mig om här i kammaren.

Herr Schött åberopade vissa militära auktoriteter. För min del vill jag hänvisa till överbefälhavaren, och jag kan väl svara med ungefär samma mynt som herr Schött och säga att jag faktiskt tror mer på överbefälhavarens militära kvalifikationer och förmåga att bedöma de uppgifter som han har att bedöma, nämligen de operativa faktorerna, än på herr Schöts.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrationer
vid flygvapnet*

*Indragning av vissa
flottiljadministrationer
vid flygvapnet*

Herr TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs särskilt beträffande de frågor som berörs i reservationer och motionsyrkanden till vilka bifall yrkats.

Beträffande nedläggning av F 11 i Nyköping

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Petersson i Gäddvik och Träff i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Träff begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 1 såvitt avser nedläggning av F 11 i Nyköping röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Petersson i Gäddvik och Träff i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Träff begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 263
Nej – 45
Avstår – 2

Beträffande nedläggning av F 12 i Kalmar eller annan flygflottilj

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av herr Gustafsson i Stenkyrka m. fl. i motsvarande del, 3:o reservationen nr 2 av herrar Petersson i Gäddvik och Träff i motsvarande del samt 4:o motionen nr 1994 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då herr Gustafsson i Stenkyrka begärde votering upptogs för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

Sedan herr Schött begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o och 4:o), av vilka den under 3:o förklarades ha flertalets mening för sig.

Herr Nilsson i Kalmar begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 1 såvitt avser nedläggning av F 12 i Kalmar eller annan flygflottilj antar reservationen nr 2 av herrar Petersson i Gäddvik och Träff i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i förstnämnda votering antagit motionen nr 1994 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Kalmar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 51
Nej - 35
Avstår - 223

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 1 såvitt avser nedläggning av F 12 i Kalmar antar reservationen nr 1 av herr Gustafsson i Stenkyrka m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herrar Petersson i Gäddvik och Träff i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Träff begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 107
Nej - 77
Avstår - 125

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 1 såvitt avser nedläggning av F 12 i Kalmar röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Gustafsson i Stenkyrka m. fl. i motsvarande del.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Indragning av vissa
flottiljadministrations-
tioner vid flygvapnet*

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 152
Avstår - 1

Beträffande regionalpolitiska insatser m. m. i Nyköpingsregionen

Utskottets hemställan bifölls.

Beträffande regionalpolitiska insatser m. m. i Kalmarregionen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1994 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Kalmar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 1 såvitt avser regionalpolitiska insatser m. m. i Kalmarregionen röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1994 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Kalmar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 13
Avstår - 12

Beträffande övergångsåtgärder m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

Nr 16 med anledning av propositionen 1975:85 med förslag om tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75 såvitt gäller försvarsdepartementets verksamhetsområde

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
15 maj 1975

Skyddsrummbyggnade

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 17 med anledning av propositionen 1975:21 med förslag till nytt system för skyddsrummbyggnadet och dess finansiering jämte motioner.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! I proposition nr 21 har regeringen framlagt förslag till ett nytt system för skyddsrummbyggnadet och finansieringen av detsamma. Systemet innebär väsentliga ändringar av nuvarande principer.

Anordnandet av skyddsrum får fast anknytning till kommunernas planering av bebyggelsen, och kommunerna får därigenom ansvar för att skyddsrummen anordnas på ändamålsenligt sätt. Skyddsrum skall i princip alltså betalas av den som uppför nya anläggningar eller bostäder i skyddsrumsorterna. Kostnader för det behov av skyddsrum som avser bostäder skall dock ersättas med statsmedel. I övrigt tas en särskild skyddsrumsavgift ut av anläggningens eller byggnadens ägare i samband med att byggnadslov ges för byggnadsföretaget.

I det nya systemet ingår också skyldighet för kommuner att i vissa fall ställa i ordning skyddsrum i anläggningar och byggnader som redan finns. Åtgärden har främst betydelse för skyddet av befolkningen i de större städernas innerområden, där skyddsrum f. n. i stor utsträckning saknas. Regler om ersättning med statsmedel för sådana åtgärder ingår också.

Under försvarsutskottets behandling av propositionen och av i anslutning därtill väckta motioner har främst prövats om propositionen föregriper civilförsvarets pågående perspektivplanering eller annan planering som skall sammanvävas i 1977 års försvarsbeslut. Som ett resultat av den genomgången och prövningen anför utskottet sammanfattningsvis bl. a. att utgångspunkterna för val av skyddsrumsorter kommer att finnas i den strategiska synen enligt nästa försvarsbeslut, och även beträffande skyddsrummens belägenhet och utformning utgår utskottet från att pågående studier och nästa försvarsbeslut kommer att påverka planeringen.

Utskottet har beträffande det nya finansieringssystemet anført att det skall anpassas så att man undviker eventuella risker för regionala olikheter när det gäller den ekonomiska belastningen. Utskottet förutsätter också att det nya systemet inte föranleder ökade kostnader för kommunerna.

Herr talman! Av utskottets skrivning framgår att resultaten av förberedelserna för nästa försvarsbeslut i olika avseenden kan påverka planeringen för skyddsrummbyggnadet även efter dagens riksdagsbeslut. På grund av detta och de uttalanden utskottet gör kan, som framgår av det särskilda yttrandet, även andre vice talmannen och jag ansluta oss till utskottets enhälliga betänkande. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande nr 17 speglar en bred enighet bakom det förslag till nytt system för skyddsrummsbyggandet och dess finansiering som förelades riksdagen i propositionen 21. Den breda enigheten är värd att uppmärksammas, med tanke på att det i anslutning till propositionen väckts ett par motioner som yrkade avslag på propositionen.

Dess bättre fanns det inte något underlag för dessa värderingar – i varje fall inget gensvar i utskottet. Utskottet har avvisat de förslag som framfördes i motionerna och ställer sig bakom propositionen. Utskottet gör dock ett par påpekanden.

Det ena gäller skyddsrumsvavgiften, om vilken utskottet säger att det är viktigt att den avvägs så att regionala olikheter undviks när det gäller den ekonomiska belastningen.

Det andra påpekanudet gäller kostnader för planeringen av skyddsrummsbyggandet för kommuner med skyddsrumsorter. Här har utskottet förutsatt att det nya systemet inte föranleder ökade kostnader för de berörda kommunerna.

Den särskilda delegationen som avses förbereda den nya planeringen torde kunna belysa denna fråga. Dessutom bör det påpekas att kommunerna får del av de besparingseffekter som det nya systemet innebär.

Herr talman! Med dessa motiv finner jag alla skäl att yrka bifall till vad utskottet hemställt i sitt betänkande nr 17.

Jag skulle emellertid också något vilja beröra det som herr Petersson i Gäddvik har försökt motivera i det särskilda yttrandet till utskottets betänkande – om än det hade varit bättre om detta yttrande aldrig kommit till stånd, för något väsentligt i det yttrandet kan jag inte läsa in. Det har väl närmast tillkommit som ett försök att freda samvetet.

Jag tror det är viktigt att vi får gå vidare när det gäller skyddsrummsplanerandet. Det är väl det som gjort att utskottet varit enhälligt – trots en del funderingar kring civilförsvarets perspektivplan och kring det som eventuellt i 1977 års beslut kan påverka den framtida försvarsinriktningen. Jag tycker ändock – och där har utskottet gjort samma bedömning – att det nu är viktigast att komma in i ett aktivt skede i skyddsrummsbyggandet. Det är också den bedömningen som helt präglar utskottets skrivning.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! I den proposition som vi nu behandlar framhålls att det är säkerhetspolitiskt motiverat att anordna och ställa i ordning skyddsrum för befolkningen, och att detta sker i fredstid. Möjlighet att skydda befolkningen är en av förutsättningarna för ett meningsfullt försvar, heter det vidare. Naturligtvis är det så, det kan ju sägas utgöra grunden för

ett meningsfullt försvar.

Riksdagen beslutade 1972 att det skulle byggas skyddsrum även för låghusbebyggelse. Samtidigt beslöt riksdagen upphäva den undantagsbestämmelse som tidigare befriade de 14 större städerna från skyddsrumspflicht i innerområdena. Det är alltså i långa stycken en effektivering av riksdagens beställning från 1972 som nu sker.

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig. Utskottet är enigt, vilket är mycket glädjande. Enligt utskottets mening kan nästa försvarsbeslut få betydelse för skyddsrumbygget främst beträffande:

1. De strategiska hotbedömningarna.
2. Den bedömda hotbilden i fråga om vapenverkan.
3. Ambitionen när det gäller civilförsvarets förmåga med hänsyn till bedömda behov och kostnader.
4. Möjligheterna inom totalförsvaret att åstadkomma förvarning vid flyganfall.

Antalet skyddsrumsorter är f. n. ca 200 och det är huvudsakligen orter med mer än 5 000 invånare. Liksom hittills föreslås att regeringen skall fastställa vilka orter som skall vara skyddsrumsorter. Civilförsvarets perspektivplan och förslag från 1974 års försvarsutredning avses ge underlag för att bedöma vilka orter som i fortsättningen bör vara skyddsrumsorter.

Utskottet anser att det generella undantaget från att bygga skyddsrum i de största tätorternas innerområden bör upphävas utan ytterligare dröjsmål. Planering och åtgärder för att minska bristen i fråga om skyddsrum i dessa områden bör sättas i gång snarast. Sådana åtgärder bör ersättas med statliga medel.

Vad utskottet nu har anfört i dessa stycken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Herr talman! I övrigt vill jag hänvisa till och yrka bifall till utskottets enhälliga skrivning.

Herr PETTERSSON i Örebro (c):

Herr talman! Jag vill inleda med att säga att vi från centerns sida är tillfredsställda med det förslag till nytt system för skyddsrumbygget som behandlas i det nu aktuella betänkandet. Om det vittnar den enighet som föreligger i fråga om utskottets skrivning.

I det nya systemet får skyddsrumbygget, vilket inte alls är oviktigt, en fastare anknytning till kommunernas planering av bebyggelsen. Kommunerna får härigenom ett direkt ansvar för att skyddsrummen anpassas och planeras för de verkliga behov som föreligger i de kommuner där skyddsrum skall anordnas.

Planeringen avser vidare inte bara behovet av skyddsrum i anslutning till den fortlöpande byggnadsproduktionen. Den fångar också in bebyggelse för vilken det tidigare inte förelegat skyldighet till planering och anordnande av skyddsrum. Jag avser då närmast låghusbebyggelse och liknande.

Planeringen innebär också åtgärder för att få fram skyddsrumspplatser

i vissa tätorters innerområden, som hittills varit undantagna från skyddsrumbyggande. Denna åtgärd har stor betydelse framför allt för skyddet av befolkningen i de större tätorternas innerområden. Försvarsministern anmäler i propositionen att han avser att föreslå att detta undantag skall försvinna. Utskottet har också markerat att det här generella undantaget bör upphävas utan ytterligare dröjsmål och anför att riksdagen bör som sin mening ge regeringen detta till känna.

Vidare finns det anledning poängtera att man – genom att kommunerna i det nya systemet får en fastare planering av behovsanpassningen av skyddsrumbyggandet – bättre kan tillgodose kravet på en meningsfull användning av skyddsrummen i fredstid.

I det nya system som nu föreslås bör man också bättre än tidigare kunna tillvarata de planerings- och besparingseffekter som det nya systemet onekligen innebär.

Vid utskottsbehandlingen av propositionen 1975:21 har det ur centerpolitisk synpunkt varit angeläget att på några väsentliga punkter nå fram till enighet i utskottsskrivningen, vilket vi har gjort främst avseende finansieringen och kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna.

När det gäller anpassningen av finansieringssystemet gör utskottet två tillkännagivanden. Det första innebär att man anpassar finansieringssystemet så att man undviker eventuella risker för regionala olikheter när det gäller den ekonomiska belastningen.

Det finns skäl att anta att skyddsrumsskyldigheten blir speciellt omfattande i vissa gränsområden och regioner, som får anses strategiskt särskilt känsliga. Jag förmodar att som exempel kan anföras vissa områden längs Östersjön, i övre Norrland och på Gotland. Självfallet måste finansieringen vara så anpassad att kommuner inom områden av detta slag inte drabbas hårdare än övriga delar av landet. Ur centerpolitisk synpunkt finner vi det värdefullt att utskottet också klart markerat detta.

Det andra tillkännagivandet i vad gäller finansieringen avser kommunernas planeringskostnader för anordnandet av skyddsrum. Herr Brännström var tidigare inne på detta spörsmål. I det sammanhanget skriver utskottet att man förutsätter att det nya systemet inte föranleder ökade kostnader för kommunerna.

Kostnaderna för skyddsrumspaneringen kommer otvivelaktigt med det ökade ansvar och de uppgifter som kommunerna får i det nya systemet att medföra ökade kostnader för dessa. Det måste då, inte minst med hänsyn till verksamhetens art, vara så att kommunerna kompenseras för sina merkostnader.

I flera sammanhang har inte minst vi från centern betonat, att staten inte bör ålägga kommunerna nya utgifter utan att ekonomiskt ersätta dem härför. Mot denna bakgrund tycker jag att utskottets tillkännagivande i detta avseende är mycket betydelsefullt.

Det finns flera punkter i den omfattande proposition vi nu diskuterar som skulle ha kunnat tas upp i kammardebatten, men eftersom det råder full enighet i dessa frågor har jag bara, herr talman, velat ange några

skäl som har varit vägledande för vårt partis ledamöter i försvarsutskottet vid behandlingen av det ärende som föranlett utskottets betänkande nr 17.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Yrkesmedicinska
sjukhuskliniker,
m. m.*

§ 15 Yrkesmedicinska sjukhuskliniker, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 7 med anledning av motioner angående vissa medicinska specialiteter m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:348 av fru Hjalmarsson (s) och fru Sundström (s),

1975:472 av herr Bladh m. fl. (s),

1975:772 av herr Fälldin m. fl. (c) såvitt här var i fråga (yrkandet 3),

1975:1234 av fru Anér (fp),

1975:1257 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 2 d och 3 d) hemställets

a) att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om förslag om att de landsting som ansvarade för regionsjukhusen gavs i uppdrag att före 1976 års utgång upprätta yrkesmedicinska kliniker med såväl teknisk som medicinsk del och som fristående kliniker,

b) att riksdagen skulle anhålla om att socialstyrelsen gavs i uppdrag att omedelbart inrätta fem FV-block för att specialistutbilda yrkesmedicinare, samt

1975:1282 av fröken Pehrsson m. fl. (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande innehållet i psykiaterutbildningen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:348,

2. beträffande njursjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1975:472,

3. beträffande uppdrag åt regionsjukvårdsutredningen rörande yrkesmedicinska sjukhuskliniker att riksdagen skulle avslå motionen 1975:772 yrkande 3,

4. beträffande inrättande av yrkesmedicinska sjukhuskliniker att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkande 2 d,

5. beträffande ökning av antalet yrkesdermatologer att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1234,

6. beträffande FV-block för utbildning av yrkesmedicinare att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkande 3 d,

7. beträffande ökad utbildning av reumatologer att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1282.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Yrkesmedicinska
sjukhuskliniker,
m. m.*

Reservation hade avgivits beträffande inrättande av yrkesmedicinska sjukhuskliniker av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkande 2 d gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande ökad utbildning av reumatologer av herr Romanus (fp).

Herr FRANZÉN i Stockholm (vpk):

Herr talman! På grund av att jag var inställd på att votering skulle företas i föregående ärende hann jag tyvärr inte ta med manuskriptet till detta anförande när jag sprang från mitt rum. Jag vill emellertid framhålla att de krav som vi från vänsterpartiet kommunisterna framfört i en motion om de yrkesmedicinska klinikerna inte blivit tillgodosedda i utskottets skrivning. De yrkesmedicinska klinikernas uppgifter är att ge underlag för forskningen på arbetsmiljöns område, att hålla kontakt med företagshälsovården och skyddsombudsverksamheten osv. och förse dessa med uppgifter.

Vi har i vårt land inte kommit särskilt långt när det gäller inrättandet av yrkesmedicinska kliniker. Endast i Örebro och i Lund finns sådana kliniker som 1963 års utredning ansåg att man borde inrätta. I övrigt är det fråga om ett dåligt hopkok, och det är ännu icke klart med de tjänster som behövs.

Utskottet säger i sin skrivning att yrkesmedicinska kliniker kan åstadkommas enligt nuvarande linjer, men så är inte fallet. Vi vet att i Uppsala finns det ingenting i dag. Vi vet att i Göteborg har man ett yrkesmedicinskt centrum som ligger under den medicinska kliniken. Vi vet också att den yrkesmedicinska kliniken i Stockholm sorterar under Karolinska sjukhuset, och inte heller där finns de tjänster som skulle behövas.

Om vi tittar på anledningen till att de yrkesmedicinska klinikerna inte har kommit till stånd, finner vi helt naturligt i botten en brist på intresse för arbetsplatsernas miljöproblem. Här i landet har initiativförmågan i alla tider varit undermålig när det gäller att se till att få en bättre yrkesmedicin. Ändå har det ställts krav på detta område under 20 års tid. Redan 1958 talade en utredning om ungefär hur yrkesmedicinen skulle organiseras. 1963 kom ytterligare en utredning, som drog upp riktlinjer för hur de yrkesmedicinska klinikerna skulle vara beskaffade: de bör ha läkartjänster, de bör ha teknikertjänster och de bör givetvis också ha övrig laboratoripersonal.

I de sammanhangen har man inte utgått från arbetarnas bästa, inte tagit hänsyn till arbetsplatsens folk, utan grunden har varit den profitttanke som det kapitalistiska systemet ändå vilar på. Man har inte tänkt på de människor som utsätts för miljöriskerna – plaster, lösningsmedel, gifter, gaser, buller, vibrationer osv. – och fört fram deras berättigade

synpunkter.

Med detta mycket kortfattade och snabbt improviserade anförande ber jag att få yrka bifall till den reservation som fru Marklund har fogat till socialutskottets betänkande nr 7.

Fru HJALMARSSON (s):

Herr talman! Gudrun Sundström och jag har motionerat om en utredning för förbättring av den psykiatriska specialistutbildningen för läkare.

Utskottet har på ett häpnadsväckande lättvindigt sätt avstyrkt motionen. Först ger utskottet en beskrivning av en pågående försöksverksamhet inom den medicinska grundutbildningen, där man har utbytt två veckors psykologi mot medicinsk psykologi och samhällsmedicin, omfattande sex till tio veckors utbildningstid. Enligt vad jag erfarit har alla medicinska fakulteter åtta veckors utbildning i dessa ämnen.

Vi kan väl med tillfredsställelse notera att läkarnas grundutbildning förbättrats något då det gäller att försöka sätta in de somatiska sjukdomarna i en helhetsbild, men vi kan samtidigt konstatera att det inte är en dag för tidigt. Under mycket lång tid har det ju varit känt att bakom somatiska sjukdomar ofta kan ligga både miljömässiga och psykiska orsaker.

Utskottet går därefter över till att beröra specialistutbildningen för psykiater men hänvisar då till betänkandet Den psykiatriska vårdens målsättning och organisation. Man framhåller att i detta betänkande förutsätts att psykiater på primärvårdsnivå skall arbeta i team och att ”i dessa team psykologiska faktorer skall särskilt beaktas av psykolog och sociala faktorer särskilt av kurator. Därmed har enligt betänkandet kravet på en väsentligt annorlunda psykiaterutbildning förlorat sin bärkraft. Vi anser att detta är ett orimligt påstående.

Vi anser även att det är felaktigt att i dag hänvisa till betänkandet om psykiatrisk målsättning och organisation, då detta fått ett mycket dåligt gensvar i remissomgången. Man kan därför från socialstyrelsen ej lägga något förslag om den framtida psykiatrins utformning.

Dessutom anser vi att det är fel att bygga psykiaterns utbildning på den enmansutredning som ligger till grund för utskottets uttalande.

Utredaren föreslår ingen annan förändring i psykiaterns utbildning än att psykoterapiutbildning blir obligatorisk. Psykoterapin, har vi påpekat i motionen, är oerhört väsentlig, och vi känner tillfredsställelse med att man nu planerar för ett obligatorium för fler personalgrupper inom psykiatrin.

När läkarna är färdigutbildade har de 20 års skolgång bakom sig. De allra flesta har ej haft någon som helst kontakt med arbetslivet, utan de har levt inom skolans och universitetets väggar i en skyddad och konstlad miljö. Det övervägande antalet läkare kommer från miljöer där man ej haft någon direkt kontakt med arbetarnas hemmiljöer. När de sedan börjar som praktiserande läkare, kommer majoriteten av deras pa-

Torsdagen den
15 maj 1975

*Yrkesmedicinska
sjukhuskliniker,
m. m.*

tienter just från de miljöer som för dem är helt okända. Nu för tiden gör läkare aldrig eller ytterst sällan hembesök, varför de inte ens den vägen har möjlighet att skaffa sig kunskaper om de olika miljöer som finns ute i samhället.

Det vore därför rimligt att det i den teoretiska utbildningen ingick ämnen som kunde ge psykiatern möjligheter till förståelse för och kunskaper om människornas problem bl. a. i arbetslivet och i familjerelationerna. De psykiska besvären orsakas av en kombination av konstitution och miljö. Läkaren har den första kontakten med patienten, varför han måste göra en helhetsbedömning för att sedan kunna remittera till psykolog och kurator.

Eftersom de psykiska besvären ej endast är en medicinsk fråga utan i lika stor omfattning en social, är det ej rimligt att psykiater skall ha en sådan ensidig medicinsk utbildning som de har i dag och som kvarstår enligt förslaget.

Det kan ej heller anses rimligt att läkare själva skall utreda och planera sin specialistutbildning, eftersom så många av samhällets andra serviceorgan är medarbetare på psykiatrins område. Skall den nuvarande medicinska inriktningen även i fortsättningen gälla, kan det ej vara befogat att läkaren skall ha den första kontakten. Då bör den kontakten övertas av psykolog eller kurator som har en betydligt bredare utbildning på det psykologiska och sociala planet, och dessa får i sin tur remittera till läkare.

Ett första steg när det gäller att få en förbättrad psykiatrisk vård är att förbättra utbildningen. Psykiatern i dag – och även i framtiden – är klinikchef och skall som sådan ange innehållet och målsättningen i vården. Många av de i dag verksamma psykiaterna är medvetna om sin dåliga utbildning och känner sig oerhört pressade i sin situation, då deras utbildning ej motsvarar de förväntningar och krav som ställs.

Alla vi som arbetar inom den sociala sektorn vet att de psykiska besvären ökar och att människor i allt större omfattning söker specialister. Antalet intagna i sluten psykiatrisk vård år 1973 var 69 000, och antalet patientbesök i öppen psykiatrisk vård var 516 000.

Vi har motionerat för en mycket stor grupp människor som är beroende av att det finns välutbildade psykiater. Dessa människor har stora svårigheter att själva föra sin talan och ställa krav. De har heller ingen intresseorganisation som företräder dem.

Skall det i framtiden råda samma förhållande som rått alltsedan den psykiatriska vården startades i Sverige – att socialstyrelsen och universitetskanslersämbetet styr utbildningen och innehållet i psykiatrin? Eller skall de människor som har psykiska besvär få föra sin talan för en förbättrad psykiatrisk vård genom att en bred debatt tas upp i samhället, bl. a. i utbildningsfrågan?

Herr talman! Jag har i dag inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag skall återkomma snarast möjligt i denna fråga.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Först några ord till herr Franzén i Stockholm.

Herr Franzén säger att vpk har inte fått de krav tillgodosedda som man har ställt i fråga om de yrkesmedicinska klinikerna. Men det skiljer nog inte så mycket mellan kraven i vpk:s reservation och utskottets betänkande. Mycket av den kritik som herr Franzén framförde här i kammaren och den ytterligare kritik som han sannolikt hade tänkt framföra, om han hade haft sitt manuskript med sig, har han inte underlag för i reservationen.

Utskottet har på s. 27 i betänkandet klart sagt följande: "Utskottet vill understryka att den pågående utbyggnaden av företagshälsovården gör det nödvändigt att de yrkesmedicinska enheterna ges goda resurser, så att de kan tillgodose de krav på service i fråga om kvalificerad diagnostik och behandling m. m. som företagshälsovården i ökad utsträckning ställer."

Man kan ju beklaga att vi inte har fått en synkronisering här och att vi därför i dag inte har de yrkesmedicinska klinikerna utbyggda i den utsträckning som behövs för att vi skall kunna följa upp intentionerna i de lagar som riksdagen tidigare har antagit.

I vpk-reservationen heter det i fråga om de yrkesmedicinska klinikerna: "Mot denna bakgrund bör regeringen verka för att sjukvårdshuvudmännen redan före utgången av år 1976 inrättar åtminstone en fristående yrkesmedicinsk sjukhusklinik inom varje sjukvårdsregion som har den omfattning och de resurser som här förordats."

Vad säger utskottet i anledning av detta? Jo, vi säger så här på s. 29: "På grund av det anförda och då det finns anledning räkna med att FV-block i yrkesmedicin kommer att ingå i den fördelning av FV-block för tiden fr. o. m. år 1976, varom förslag kommer att framläggas för socialdepartementets sjukvårdsdelegation i juni i år, bör motionen 1975:1257 i här aktuell del inte föranleda någon åtgärd av riksdagen. Utskottet avstyrker således motionen i motsvarande del."

Yrkesmedicin som specialitet har inte inrättats förrän den 1 januari i år och ingår alltså inte i FV-blocken för utbildning av yrkesmedicinare i den tidigare fastställda fördelningen. Då utgår utskottet från att när det nu sker en ny fördelning skall man också ta hänsyn till yrkesmedicinen och på det sättet kunna tillgodose behoven.

Till fru Hjalmarsson vill jag säga att vi har visst inte behandlat motionen av fru Hjalmarsson och fru Sundström så lättvindigt som fru Hjalmarsson påstår. Vi har på s. 25 i utskottsbetänkandet redovisat vad som är på gång. Vi redovisar att det pågår en försöksverksamhet, vi redovisar betänkandet Den psykiatriska vårdens målsättning och organisation och vi redovisar att frågan om specialistutbildning i psykoterapi för bl. a. läkare f. n. utreds av universitetskanslersämbetet med anledning av ett uppdrag av Kungl. Maj:t och att förslag väntas inom det närmaste året. Med hänvisning till vad som sålunda är på gång har vi avstyrkt motionen.

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Yrkesmedicinska
sjukhuskliniker,
m. m.*

Torsdagen den
15 maj 1975

*Yrkesmedicinska
sjukhuskliniker,
m. m.*

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr FRANZÉN i Stockholm (vpk):

Herr talman! Om det är så som herr Gustavsson i Alvesta säger, att skrivningen i utskottets betänkande i stort sett är av samma lydelse som skrivningen i vår motion, vad har det då funnits för anledning för utskottet att avstyrka motionen? Nej, herr Gustavsson, när riksdagen behandlade denna fråga 1973 talade utskottets talesman om sjukvårdshuvudmännens beredvillighet och sade att den hade lett till framgångar, men den beredvilligheten har då inte medfört de framgångar som man hade anledning räkna med. Därför måste det bli ett beslut här och nu, så att vi kommer i gång med denna verksamhet, som har släpat efter och kommer att släpa efter med den skrivning som utskottet här har gjort.

Beträffande FV-blocken för specialistutbildning av yrkesmedicinare har utskottet lovat bot och bättring. Därför har vi inte reserverat oss denna gång. Men läget är ganska kritiskt, när vi här i landet i dag inte har mer än tio tolv specialistkompetenta yrkesmedicinare. I avsaknad av behörighet för yrkesmedicinare – dvs. högre status, flera tjänster, bättre befordringsmöjligheter, högre löner, bättre forskningsmöjligheter osv. – har vi inte kunnat bygga ut verksamheten så att flera läkare kunde få behörighet, säger herr Gustavsson. Men vad är det som har hindrat behörighet tidigare? Jo, det är naturligtvis uraktlåtenheten att utbilda yrkesmedicinare och avsaknaden av intresse för frågorna på arbetsmiljöområdet osv. Nej, det måste till kraftåtgärder för att utbildningen skall komma i gång! Och vi kommer nogsamt att följa utvecklingen och de utfästelser som utskottet har gjort om FV-blocken.

Vad sedan angår de yrkesmedicinska klinikerna finns det en sådan klinik i Örebro som uppfyller de rekommendationer som uppställdes av den utredning som blev klar med sitt betänkande 1963, alltså för tolv år sedan. Dessutom finns det en klinik i Lund som också uppfyller de rekommendationerna. Ja, den är t. o. m. litet bättre. Man har där fem läkartjänster och sex teknikertjänster. Men denna yrkesmedicinska klinik i Lund fanns redan innan utredningen tillsattes. I Stockholm finns två mindre kliniker, en på Karolinska sjukhuset och en på Södersjukhuset. I det övriga landet finns inga yrkesmedicinska kliniker. I Göteborg har man något som kallas för yrkesmedicinskt centrum. Den lösningen är inte särskilt bra, eftersom man där helt saknar yrkesmedicinska läkare. Det finns bara en obesatt tjänst, och flera är inte tänkta f. n. Om det fanns en central yrkesmedicinsk klinik vid Sahlgrenska sjukhuset kunde den organisationen möjligen fungera.

I Umeå har man sedan länge planerat en yrkesmedicinsk klinik och även utlyst en professorstjänst, men ingen har sökt den tjänsten. Detta är naturligtvis också ett resultat av att man inte långt tidigare har gjort yrkesmedicinen till en självständig disciplin. Men detta att man inte

har lyckats få någon professor tillsatt hindrar ju inte att man besätter läkar- och teknikertjänster samt anställer övrig laboratoriepersonal och kommer i gång med verksamheten! Här gäller det ju ytterst angelägna frågor. Samma sak gäller den yrkesmedicinska klinik som planeras i Linköping; man behöver inte heller där invänta att man får en överläkare till platsen.

Herr talman! Herr Gustavssons svar på mitt första inlägg var enligt min mening inte likvärdigt med utskottets svar på vår motion. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Fru HJALMARSSON (s):

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta påstår att utskottet gjort en ordentlig redovisning och bedömning på s. 25 i betänkandet. Jag har också läst s. 25, och det var den sidan jag refererade i mitt anförande.

Psykologiutbildningen har tagits bort ur grundutbildningen och ersatts med medicinsk psykologi. Då måste man väl anse det vara rimligt att elementär psykologi återinförs i psykiatriutbildningen!

Det finns många ämnen som man skulle önska till psykiatriutbildningen. Jag tycker inte att jag skulle behöva föra någon polemik med utskottet, eftersom utskottet verkar känna mycket dåligt till både psykiatriutbildning och psykiatri.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Jag kan inte diskutera vem som har den bästa kompetensen när det gäller att bedöma dessa frågor – fru Hjalmarsson eller utskottet. Jag har hänvisat till vad utskottet skrivit och där vi hänvisat till den försöksverksamhet och den utredning som är på gång. Sedan får fru Hjalmarsson själv dra slutsatserna.

Till herr Franzén vill jag först och främst säga att det är 1975 års vpk-motion som vi har behandlat i utskottet.

Jag har sagt att det inte är så stora skillnader mellan utskottets skrivning och skrivningen i vpk:s reservation. Herr Franzén sade att det måste till kraftåtgärder på detta område. Herr Franzén har tydligen inte några större anspråk på kraftåtgärder, för i vpk-reservationen – jag vill ännu en gång citera den – heter det: "Mot denna bakgrund bör regeringen verka för --". I utskottets skrivning heter det: "På grund av det anförda och då det finns anledning räkna med att FV-block i yrkesmedicin kommer att ingå i den fördelning av FV-block för tiden fr. o. m. år 1976, varom förslag kommer att framläggas för socialdepartementets sjukvårdsdelegation i juni i år, --". Det råder alltså inte några delade meningar om behovet, utan skillnaden består i en nyans i skrivningen, och det tror jag att herr Franzén kommer att upptäcka om han läser utskottets redovisning av frågans behandling under årens lopp. Jag sade tidigare att vi har anledning att beklaga att vi inte kommit så långt på detta område att vi kunnat synkronisera denna verksamhet med den lagstiftning som tidigare antagits.

Torsdagen den
15 maj 1975

*Yrkesmedicinska
sjukhuskliniker,
m. m.*

Herr FRANZÉN i Stockholm (vpk):

Herr talman! Det kanske förbigick herr Gustavsson i Alvesta att jag sade att vi inte har någon reservation beträffande FV-blocken. Det framgår också av utskottets betänkande. Däremot skall vi, sade jag, följa den här frågan med uppmärksamhet och se till att utskottets löfte om bot och bättring beträffande FV-blocken infrias.

Den väsentliga skillnaden mellan utskottets ställningstagande och reservantens gäller de yrkesmedicinska klinikerna. Det är klart att det, som herr Gustavsson sade i sitt första inlägg, händer saker när det gäller de yrkesmedicinska klinikerna. Men det som händer, det sker ute på arbetsplatserna. Det är där skadorna inträffar, och det är också där opinionen växer.

Här i riksdagen händer det just inte mer än att det tillsätts utredning på utredning, som kan bli både 12 och 17 år gamla utan att man vidtar de åtgärder som utredningarna har starkt förordat.

I och med att dagens plenum är slut är också min tid i den här kammararen ute – åtminstone för den här gången. Vad skall jag då föra med mig hem till mina arbetskamrater, när jag på tisdag står på arbetsplatsen igen och de kommer med sina frågor om vad vi sysslar med här uppe? Mitt intryck av den sista debatten, herr Gustavsson, är att man utreder frågor och att utredningarna framlägger förslag, som kan bli 12 eller 17 år gamla, och att man sedan utreder dem igen. Det är inte någonting som man med glad tillförsikt kan delge sina arbetskamrater.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Herr Franzén i Stockholm kan till att börja med tala om för sina arbetskamrater att han höll på att missa den här debatten – det är ju alltid något!

Sedan vill jag hänvisa till s. 27 i betänkandet, där utskottet har redovisat de yrkesmedicinska enheter som redan finns och hur yrkesmedicinens organisation håller på att byggas ut. Jag vill också än en gång hänvisa till vad jag i mitt inledningsanförande citerade av vad utskottet har anfört om nödvändigheten av den pågående uppbyggnaden av företagshälsovården för att denna skall kunna fungera. Men för att den skall kunna fungera, herr Franzén, måste det också finnas läkare, och där kommer utbildningsfrågan in i bilden som en mycket viktig del.

Herr FRANZÉN i Stockholm (vpk):

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta föreslog att jag skulle tala om för mina arbetskamrater att jag missade manuskriptet i den här debatten. Jag vill svara honom att jag redan inledningsvis har poängterat detta; det har jag således inte på något vis försökt sticka under stol med.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 15

Punkterna 5-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 16 Insyn, integritet, medinflytande och rättssäkerhet inom sjukvården

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 10 med anledning av motioner om insyn, integritet, medinflytande och rättssäkerhet inom sjukvården m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:259 av herr Carlshamre m. fl. (m, s, c, fp, vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att medicinalansvarskommittén fick i uppdrag att pröva de åtgärder syftande till ökad rättssäkerhet för patienter inom hälso- och sjukvården som förordats i motionen, samt

1975:778 av herr Molin m. fl. (fp), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att frågan om en patienträttighetslag och om förstärkt närdemokrati inom vårdområdet gjordes till föremål för utredning.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:259 och 1975:778.

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Insyn, integritet,
medinflytande och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

Torsdagen den
15 maj 1975

*Insyn, integritet,
medinflytande och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

Reservation hade avgivits av herrar Carlshamre (m), Romanus (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen med anledning av motionerna 1975:259 och 1975:778 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det var en lång och innehållsrik rubrik som talmannen just föredrog, rubriken över socialutskottets betänkande nr 10. Det handlar om insyn, integritet, medinflytande och rättssäkerhet inom sjukvården m. m.

I alla dessa frågor har vid en lång rad riksdagar lagts fram massor av förslag, som alla har haft det gemensamt att de har syftat till att stärka patienternas ställning i sjukvårdsorganisationen. De här många framstötarna har inte varit resultatlösa. Förra året tillsattes en utredning, medicinalansvarskommittén, som inte är en sådan där utredning som skall hålla på 12 eller 17 år utan som tillsattes förra året och beräknas vara färdig nästa år. Den behandlar en lång rad frågor som under åren har aktualiserats här i riksdagen. Inte desto mindre har det kommit ett nytt antal motioner i år också. Det är de som behandlas i socialutskottets betänkande nr 10.

Här finns också en enda reservation, av herrar Åkerlind, Romanus och mig. Jag skall genast säga att i jämförelse med vad utskottsmajoriteten förordar är det inga krafttag reservanterna begär. Det är verkligen inga revolutionerande stora skillnader mellan oss. Men medan utskottsmajoriteten utgår från att alla de frågor som nu är aktualiserade ligger inom den redan arbetande utredningens ram och att motionerna därför inte förtjänar eller behöver någon annan behandling än att avslås, menar vi reservanter att det på några punkter nog inte är ur vägen att ge utredningen en påstötning. På det väldiga område som sjukvården är uppstått ständigt nya problem – ävenså avslöjas ständigt gamla missförhållanden. Det kommer fram nya och som vi hoppas kloka och goda uppslag. Det skadar inte om en utredning som arbetar med dessa frågor får del av de uppslag som kommer fram. Jag skall nöja mig med ett enda exempel. Fr. o. m. i år har patienterna inom sjukvården betydligt tryggare skadeståndsregler än tidigare att lita till om de råkar illa ut. Huvudmännen – landstingen som regel – har påtagit sig ett i det närmaste strikt skadeståndsansvar. Man täcker sina eventuella förluster med försäkringar. Men det finns ett undantag. Om skada som patienten drabbas av är orsakad av läkemedel – inte av personlig behandling – då är sjukvårdshuvudmannen inte skadeståndsansvarig.

Det betyder inte att patienten inte kan få ersättning för en skada. Det pågår en annan utredning – den s. k. produktkontrollutredningen – som bl. a. sysslar med hur läkemedelsfabriker skall vara skyldiga att ersätta skada som åsamkats av deras läkemedel.

Vi, några motionärer och reservanter, tycker att patienterna skall ha sin ersättning från samma håll, även om skadan är orsakad av läkemedel.

Det kan inte vara rimligt att en patient som på något sätt lidit skada under behandlingen skall behöva vända sig till sjukvårdshuvudmannen – landstinget – för att få ersättning för en del av skadan och till någon helt annan – en läkemedelsfabrikant – för att få ersättning för en annan del av kanske samma skada. Man bör ha en enda ansvarig att göra med, nämligen sjukvårdshuvudmannen. Sedan är det sjukvårdshuvudmannens sak att – i enlighet med vad produktkontrollutredningen nu kan komma fram till – i sin tur ta ut ersättning av läkemedelsfabrikanten. Det har sjukvårdshuvudmannen mycket bättre förutsättningar att göra än den stackars enskilde patienten.

Detta är en sådan sak som vi anser att utredningsdirektiven bör kompletteras med. Därför har vi reservanter föreslagit att riksdagen skall skicka över motionerna till utredningen och be att den tittar också på dessa frågor.

Värre än så var det alltså inte denna gång. Vad vi begär är alltså endast att den sittande utredningen skall titta på bl. a. denna fråga och en del andra saker som gäller patienternas integritet och rättssäkerhet.

Med denna motivering yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Den som är sjuk har svårare att hävda sin rätt än den som är frisk. Sjukdomen sätter honom ofta i underläge i förhållande till sin omgivning, bl. a. till sjukvårdspersonalen. Det är självklart att denna personal har en önskan och ett syfte att hjälpa den sjuke. Detta hindrar dock inte att det kan uppkomma konflikter. Personalen är van att fatta beslut å patienternas vägnar. Därför finns det också en risk att man inte alltid fullt utnyttjar patientens egen medverkan och tar till vara hans synpunkter.

Man börjar bli alltmer klar över att sjukvården bör, så långt det är möjligt, bygga på att patienten tar ansvar och deltar i beslut om sin egen vård. Kraven på en bättre rättssäkerhet och ökad demokrati i vården har alltså kommit alltmer i blickfältet. Medicinalansvarskommittén har tillsatts med uppgift att utarbeta förslag till former för patientinflytande och åtgärder för en bättre rättssäkerhet. Detta betraktar vi från liberalt håll som en stor framgång. Vi har många gånger tidigare här i riksdagen tagit upp frågor om patientinflytande och rättssäkerhet. De två motioner som vi nu behandlar aktualiserar viktiga delfrågor på detta område. Enligt min uppfattning bör riksdagen, som föreslås i reservationen, överlämna de här motionerna till utredningen så att uppslagen prövas.

Grunden för både rättssäkerhet och medinflytande är god information. Är man inte informerad kan man varken hävda sin rätt eller delta i beslut. Det är så mycket som är främmande i sjukvårdssituationen. Osäkerhet om de medicinska sammanhangen och om vad som gäller i sjukvårdssamhället förstärker patientens känsla av hjälplöshet, av att vara utlämnad åt andras gottfinnande. Därför är en förbättrad information ett grundläggande krav, om vi skall kunna förverkliga rättssäkerheten,

ta hänsyn till patientens integritet och ge honom medinflytande i större utsträckning.

I informationsfrågan har sjukjournalerna enligt min uppfattning fått en alltför stor uppmärksamhet i debatten. Det är viktigt att patienten har rätt att se sin sjukjournal. På det sättet skapas trygghet. Man kan få del av läkarens bedömningar, man kan gå tillbaka och kontrollera vilka åtgärder som har vidtagits och motiveringen för dem. Därför är det också viktigt att man kan lita på journalerna och att de inte ändras.

I den fempartimotion, som herr Carlshamre står som första under-tecknare av, tar man upp just ett yrkande av innebörden att ändringar i journalerna skall göras på samma sätt som i bokföring, så att man kan se vad som stod där tidigare och så att det framgår när och av vem ändringen gjordes. Det önskemålet anser jag mycket befogat.

Däremot kan jag inte ansluta mig till ett annat förslag i samma motion om att man skall trycka upp blanketter för rekvisition av journaler och dela ut dem på försäkringskassorna. Det skulle vara att direkt lyfta fram sjukjournalen som ett informationsinstrument och ge intryck av att det skulle vara något normalt att man begär att få se sin journal. Det är ju inte alls fallet. Journalerna förs inte för att informera patienten, utan de är ett arbetsredskap inom sjukvården. De är ett dåligt medel att informera en person som inte är medicinskt skolad. Rätten att få se dem skall finnas som en trygghetsgaranti, men informationen till patienten bör normalt ske med andra medel.

Jag vill stryka under det som sägs i motionen 778 av herr Molin m. fl. att det väsentligaste är att sådana rutiner införs vid vårdanstalterna att patienterna normalt får all den information de behöver för att kunna ta till vara sina rättigheter, och att de får den på ett begripligt sätt. Det är alltså detta och inte sjukjournalerna som bör stå i förgrunden när vi diskuterar informationen.

Att respektera patientens integritet och rättigheter går igen på många områden inom sjukvården. Det bör få ligga till grund för utformningen av vårdlokalerna, så att inte undersökningar behöver ske och samtal med patienterna föras i rum där andra finns med. Den som av olika skäl behöver ett eget rum – det behöver inte vara av medicinska skäl utan kan också vara av psykologiska skäl som förstärks av de påfrestningar som själva vårdsituationen innebär – skall kunna få det, men å andra sidan skall också den som trivs bättre med sällskap än med ensamhet kunna få sin önskan tillgodosedd.

Det bör inrättas samarbetsorgan, som självfallet måste vara olika för skilda typer av vård, och som kan finnas på olika nivåer inom vårdsystemet – samrådsnämnder, anstaltsnämnder, kliniknämnder osv. Man bör ge dem möjlighet att besluta om miljöfrågor, trivselsfrågor och liknande. Sådant deltagande har framför allt sin stora betydelse inom långvården. Inom den akuta sjukvården, där vårdtiden kanske ligger under en vecka, kan man inte på samma sätt ge patienterna möjlighet att påverka vårdmiljön. Där får man snarare försöka att genom intervjuer i samband

med utskrivningen ta till vara de erfarenheter som patienten har gjort och låta dem komma de efterföljande patienterna till godo.

Vårdarbetet bör demokratiseras genom att man arbetar med vårdlag, där de olika personalgrupperna är med och tar aktiv del i besluten om vårdens utformning.

Jag hoppas att medicinalansvarskommittén prövar dessa uppslag. Även om riksdagen inte skulle gå med på reservanternas förslag att sända över motionerna, är de i alla fall inte några hemligheter för utredningen och dess sekretariat. Det vore önskvärt att utredningen prövade ett samlat grepp, vilket föreslås i herr Molins m. fl. motion, och utformar en patienträttighetslag. I likhet med herr Carlshamre tror jag att det hade varit till fördel om utskottet hade gått med på att förklara att dessa uppslag skall prövas av utredningen. Jag är litet ledsen över att inte ens centerpartiet kunde ansluta sig till det förslaget. Jag ser emellertid att herr Gustavsson i Alvesta har antecknat sig på talarlistan, och jag hoppas att han kan ge oss någon förklaring.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Till herr Romanus vill jag säga att jag här har talat för utskottet, och centern står bakom utskottet. Därmed är kanske tillräckligt sagt om detta.

Det råder inga delade meningar om de frågor som rymms under utskottsbetänkandets omfattande rubrik. Även herr Carlshamre har framhållit att skillnaderna mellan reservanternas och utskottet är mycket små. Reservanternas anser att motionerna skall överlämnas till utredningen, medan utskottets majoritet anser att frågorna ingår i de direktiv som medicinalansvarskommittén har fått. Kommittén har ett ganska vidlyftigt uppdrag. Den äger också ta upp rättssäkerhets- och integritetsfrågor som har aktualiserats under arbetets gång. Därmed kommer även de frågor in som förs fram i motionen, i den mån de inte skulle vara klart uttryckta i direktiven.

Två representanter för socialutskottet är ledamöter av medicinalansvarskommittén. Vi anser därför att det inte finns någon anledning att skicka över motionerna. Vi kan inte heller finna något skäl för att såsom reservanternas föreslår säga att kommittén särskilt bör uppmärksamma de frågor som tas upp i motionen. Jag förstår inte att det finns någon anledning att prioritera. Alla frågor är enligt utskottets uppfattning så viktiga att de bör prövas, så att vi får fram ett förslag som skapar den känsla av trygghet som man här efterlyser.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag inte tror att jag kan vinna den votering som följer om en stund, vill jag bara uttrycka förhoppningen att de två ledamöterna i socialutskottet som tillhör medicinalansvarskommittén

Torsdagen den
15 maj 1975

*Insyn, integritet,
medinflytande och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

stoppar de här motionerna i portföljen och tar dem med sig till kommitténs nästa sammanträde. Därmed vore de ju överlämnade.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi är medvetna om, eftersom vi känner till direktiven, att kommittén har möjlighet att ta upp de här frågorna. Men om det förs fram goda uppslag, så finns det väl all anledning för riksdagen att säkerställa att de också blir behandlade genom att officiellt sända över motionerna. Gör inte riksdagen det, får vi väl hoppas att de båda utskottsledamöterna som tillhör kommittén betar sig på det sätt som herr Carlshamre föreslog. Men det skulle ge större effekt, om riksdagen lämnade ett direkt uppdrag till kommittén att behandla frågorna.

Jag kan inte komma ifrån att majoriteten, som Rune Gustavsson talat för, på detta sätt visar ett något svalare engagemang för de här viktiga frågorna än vad man hade gjort, om man hade ställt sig bakom reservanternas yrkande. Jag lyckades inte finna någon riktig förklaring till att herr Gustavsson och centerpartiet inte kunde stödja reservationen.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Carlshamre kan vara lugn utan att de båda ledamöterna har motionerna med sig i portföljen när de går till utredningen. Synpunkterna kommer fram i alla fall, för efter de diskussioner vi har haft kan de säkert innehållet utantill.

Herr Romanus anser att centerns representanter skulle hysa ett svalare engagemang därför att vi inte står bakom reservationen. Det påståendet vill jag tillbakavisa. Jag kan inte finna att det som står skrivet i reservationen skulle vara uttryck för något större engagemang.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det är ingen som helst tvekan om att svensk sjukvård står på ett högt plan i många avseenden. Men det finns självfallet också brister att övervinna och åtgärder som kan vidtas för att förbättra situationen för patienterna, bl. a. åtgärder för att öka förtroendet mellan läkarpersonal och patienter, en målsättning som ligger i alla parter intresse. I den fempartimotion som behandlas i socialutskottets betänkande nr 10 tas upp några frågor som kan tjäna detta syfte. Dit hör bl. a. att patienten ovillkorligen skall informeras om biverkningar av läkemedel och vilka risker som kan vara aktuella vid olika former av behandlingar. Socialstyrelsens uppmaning till läkarna att anmäla läkemedelsbiverkningar har numera skärpts, men i praktiken fungerar det tyvärr inte. I motionen framhålls att ett värdefullt komplement vore att i läkarinstruktionen införa föreskrifter som kan ge läkarna ledning i vad avser skyldigheten att meddela sina patienter och/eller deras anhöriga om riskerna för biverkningar av medicin, operationsrisker och liknande.

Detta problem har också uppmärksamats av professor Håkan Rydin vid KO-ämbetet som i brev till socialstyrelsen betonar att det behövs

ytterligare information om läkemedelsbiverkningar till allmänheten, särskilt till patienter som vill veta mera om de läkemedel som de ordinerats. Professor Rydins skrivelse är ett resultat av en anmälan från en patient som själv drabbats av svår gulsot med leverskada som följd av preparat som ordinerats av läkare. I sådana fall borde det kännas tryggt för en läkare att hans patient är medveten om att det kan förekomma biverkningar och risker.

Socialminister Sven Aspling betonade i ett frågesvar i riksdagen i november förra året att en vidgad information på detta område måste anses vara viktig. Enligt protokollet framhöll han bl. a. följande: "Det är givetvis viktigt att läkarna vid förskrivning av läkemedel inte blott gör en noggrann bedömning i det enskilda fallet av ett läkemedels effekter utan även informerar patienten om eventuellt förekommande biverkningar." Socialstyrelsen har framhållit att detta måste betraktas som en skyldighet, men det finns en rad vittnesmål om att detta inte efterlevs i praktisk handling. Följaktligen måste socialstyrelsen ytterligare inskräpa vikten av sådan information.

Det finns också andra sätt, exempelvis att allmänheten genom påskrift på läkemedelsförpackningen får direkt information om eventuella biverkningar. De bipacksedlar som här åsyftas skulle vara en värdefull information, och man får hoppas att arbetet med dem bedrivs med största skyndsamhet.

Frågan om rätten att ta del av sin egen patientjournal har diskuterats vid ett flertal tillfällen. Den rätten finns numera, men också här måste man konstatera att den inte alltid fungerar i praktiken. Fortfarande finns det läkare som nekar patienter att få se sin journal utan att giltigt skäl kan åberopas och läkare som t. o. m. hävdar att journalerna är deras privata anteckningar. Andra säger att somatiska journaler lämnas ut, men inte mentala. Så säger Allan Bernstähle, en jurist som har många mål om just patientjournaler bakom sig. Att denna lagfästa rätt ännu inte slagit igenom är att beklaga därför att det inte stärker förtroendet mellan läkare och patienter.

I bestämmelserna om rätten att utbekomma patientjournal heter det att en patient kan förvägras att se sin journal om det "finnes grundad anledning antaga att genom handlingens utlämnande ändamålet med vården eller behandlingen skulle motverkas eller någons personliga säkerhet sättas i fara". Visst kan det finnas fall då denna passus är motiverad för att journalerna inte skall lämnas ut, men regeln får inte missbrukas. I de flesta fall där det varit diskussion om utlämnade patientjournaler har det inte funnits fog för att åberopa denna bestämmelse.

I motionen läggs också fram förslag som skulle underlätta för patienterna att få ut journalerna. Alla vet inte att den rätten finns. I detta sammanhang vill jag också påpeka vikten av att det tas initiativ till att samma rätt till sjukjournaler måste tillerkännas patienter inom företagshälsovården.

Förra året motionerade vänsterpartiet kommunisterna om att så skulle

Torsdagen den
15 maj 1975

*Insyn, integritet,
medinflytande och
rättssäkerhet inom
sjukvården*

bli fallet. Det gjordes mot bakgrund av en debatt i anslutning till att LKAB:s företagsläkare i Malmberget vägrade att låta gruvarbetare som ville se sina sjukjournaler få det. Utskottets skrivning var då positiv och inskräpte betydelsen av öppenhet mellan läkare och patienter även när det gäller företagshälsovården. Utskottet förutsatte att den tillsatta medicinalansvarskommittén skulle pröva frågan, och vi vill understryka vikten av att så sker.

Till sist, herr talman, något om det strikta skadeståndsansvaret, som kanske är den viktigaste frågan i sammanhanget. Ett sådant ansvar vore även på detta område det enda riktiga om man vill ge patienterna ett fullgott skydd. Jag skall inte utveckla den frågan nu, utan vi avser att återkomma till den.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som fogats till betänkandet – även om det här har sagts att skillnaden inte är särskilt stor.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Carlshamre m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Carlshamre m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 219

Nej – 90

Avstår – 1

§ 17 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

Nr 17 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1975/76

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av det på föredragningslistan återstående ärendet till morgondagens sammanträde.

§ 18 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

Nr 27 med anledning av propositionen 1975:98 om skatteplikt för vissa studiebidrag, m. m. jämte motioner

Socialförsäkringsutskottets betänkande

Nr 14 med anledning av dels propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till studiesociala åtgärder m. m., dels propositionen 1975:23 om vidgad vuxenutbildning samt studiestöd för vuxna m. m. såvitt propositionen hänvisats till utskottet, dels i dessa ämnen väckta motioner

Utbildningsutskottets betänkanden

Nr 16 med anledning av propositionen 1975:23 om vidgad vuxenutbildning samt studiestöd såvitt gäller uppsökande verksamhet för vuxenutbildning m. m. jämte motioner

Nr 23 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 15 med anledning av propositionen 1975:70 med förslag till lag om sambruksföreningar m. m. jämte motioner

Nr 16 med anledning av propositionen 1975:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Inrikesutskottets betänkande

Nr 14 med anledning av dels propositionen 1975:45 om riktlinjer för arbetsmarknadsutbildningen, dels propositionen 1975:1 såvitt gäller Arbetsmarknadsutbildning jämte motioner

§ 19 Meddelande om förhandsanmälan till talarlistan

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får anmoda dem som önskar yttra sig när socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14 och utbildningsutskottets betänkande nr 16 skall avgöras att anmäla detta till kammarkansliet senast fredagen den 16 maj kl. 18.00.

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Meddelande om
förhandsanmälan
till talarlistan*

Torsdagen den
15 maj 1975

*Meddelande om
frågor*

§ 20 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 15 maj

Nr 199 av herr *Westberg* i Ljusdal (fp) till herr finansministern om vidgade möjligheter till förtida återbetalning av överskjutande preliminärskatt:

Nuvarande regler ger folk vissa möjligheter att få sin skatteåterbäring tidigare än i december. Förutsättningen är bara att man ansöker om det. Men – och det är det bakvända – ansökan måste lämnas in före den sista april, och på mycket få platser ges besked om taxeringen från taxeringsnämnderna före detta datum. Det innebär alltså att folk inte kan begära att få sin skatteåterbäring före december månad vid den tidpunkt då de får veta vilken den slutgiltiga taxeringen blir och alltså kan bedöma om återbäringen blir av sådan storleksordning att det lönar sig. I stället skall de enligt nuvarande regler göra det vid en tidpunkt då de inte vet något om utfallet. Detta är en otillfredsställande ordning.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till herr finansministern:

Är herr finansministern beredd att medverka till sådan ändring av nuvarande bestämmelser att det blir möjligt att begära tidigare utbetalning av eventuell skatteåterbäring sedan besked om slutgiltig taxering erhållits?

Nr 200 av herr *Åberg* (fp) till herr utrikesministern om fiskerätten i Nordsjön:

Den av FN anordnade havsrättskonferensen, som nyligen sammanträtt i Genève och som väntas fortsätta i New York nästa år, har bl. a. diskuterat rätt för kuststater att besluta om en s. k. ekonomisk zon på 200 nautiska mil, vilket också innebär fiskegräns med ensamrätt för kuststaten att där bedriva fiske. Västkustens fiskare, liksom en intresserad allmänhet, har visat stor oro över vad som kan bli följden för de svenska Nordsjöfiskarna, om dessa utestängs från sina vanligaste fiskevatten. Det skulle därför vara värdefullt, om herr utrikesministern inför riksdagen ville redogöra för situationen genom att besvara följande fråga:

Vilka åtgärder har svenska regeringen vidtagit eller ämnar vidtaga för att tillförsäkra de svenska fiskarna rätten att fortsätta med Nordsjöfisket, om utflyttningar av fiskegränserna i Nordsjön kommer till stånd antingen som följd av konferensbeslut eller genom ensidiga beslut av berörda stater?

Nr 201 av herr *Måbrink* (vpk) till fru statsrådet Sigurdsen om Sveriges medlemskap i Världsbanken:

Håller statsrådet fortfarande fast vid uppfattningen att Sverige bör kvarstå som medlem i Världsbanken efter bankens senaste kreditgivning till fascistjuntan i Chile?

Nr 202 av herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr arbetsmarknadsministern om rätten till dagpenning vid säsongarbetslöshet:

Enligt 28 § lagen om arbetslöshetsförsäkring äger kassan eller arbetsmarknadsstyrelsen att vid säsongarbetslöshet begränsa rätten till dagpenning.

Detta förhållande är inte tillfredsställande. Det leder ibland till att anställda i säsongarbete inte erhåller ersättning hela den tid den uppkomna arbetslösheten omfattar.

Är statsrådet med anledning av detta beredd att vidta åtgärder för att eliminera de missförhållanden nämnda paragraf kan ge upphov till?

Nr 203 av herr *Romanus* (fp) till herr statsrådet Löfberg om skyldigheten att besvara vissa frågor för anställning i statlig eller kommunal tjänst:

För statlig och kommunal tjänst krävs att den som skall anställas lämnar läkarintyg. Under det senaste året har förekommit att anställningsökande kvinnor bl. a. fått svara på frågor om sina menstruationsbesvär. Av den blankett som använts framgår också att frågor beträffande kronisk heshet endast ställs till kvinnliga telegramutbärare.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga statsrådet Löfberg: Vad tänker statsrådet göra för att de kvinnor som söker statlig och kommunal tjänst skall slippa svara på könsdiskriminerande frågor?

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 16.59.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 81

Torsdagen den
15 maj 1975

*Meddelande om
frågor*